

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky
Stromová 1, 813 30 Bratislava

**STRATÉGIA INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU
VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ**

2021

OBSAH

ÚVOD.....	4
1 VÝCHODISKÁ PRE STRATÉGIU INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ.....	6
1.1 PRINCÍPY INKLÚZIE	7
1.2 PRINCÍP PARTICIPÁCIE PRI TVORBE INKLUZÍVNEJ POLITIKY	8
<i>Tab.1 Vertikálne rozdelenie participácie na tvorbe inkluzívnych politík.....</i>	9
2 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 1: INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE A PODPORNÉ OPATRENIA	10
2.1 Definícia a analýza riešeného problému	10
2.2 Revízia existujúcich opatrení	10
2.3 Vízia a základné smerovanie.....	12
2.4 Vízia a globálny cieľ	13
2.5 Opis cieľov v strategických oblastiach.....	13
3 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 2: PORADENSKÝ SYSTÉM V ŠKOLSTVE	16
3.1 Definícia a analýza riešeného problému	16
3.2 Vymedzenie riešeného problému a očakávaný budúci vývoj	16
3.3 Revízia existujúcich opatrení	17
3.4 Súhrn výsledkov kľúčových analýz	17
3.5 Vízia a globálny cieľ	18
3.6 Logika intervencie, hierarchia cieľov stratégie.....	19
3.7 Opis cieľov v strategických oblastiach.....	19
4 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 3: DESEGREGÁCIA VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ	22
4.1 Definícia a analýza riešeného problému	22
4.2 Súhrn výsledkov kľúčových analýz.....	22
4.3 Vízia a základné strategické smerovanie.....	23
4.4 Vízia a globálny cieľ	24
4.5 Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach	24
5 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 4: DEBARIERIZÁCIA ŠKOLSKÉHO PROSTREDIA	27
5.1 Definícia a analýza riešeného problému	27
5.2 Súčasný stav a očakávaný budúci vývoj	27
5.3 Revízia existujúcich opatrení	27
5.4 Súhrn výsledkov kľúčových analýz	28
5.5 Vízia a základné strategické smerovanie	28
5.6 Logika intervencie, hierarchia cieľov stratégie.....	28
5.7 Strategické oblasti	29
5.8 Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach	29
6 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 5: PRÍPRAVA A VZDELÁVANIE PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV A ODBORNÝCH ZAMESTNANCOV	32
6.1 Definícia a analýza riešeného problému	32
6.2 Revízia existujúcich opatrení	33
6.3 Vízia a základné strategické smerovanie	33
6.4 Vízia a globálny cieľ	34
6.5 Opis cieľov v strategických oblastiach	34
7 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 6: DESTIGMATIZÁCIA	37
7.1 Definícia a analýza riešeného problému	37
7.2 Prostredie a očakávaný budúci vývoj	37
7.3 Revízia existujúcich opatrení	38

7.4	Súhrn výsledkov kľúčových analýz	38
7.5	Vízia a základné strategické smerovanie	39
7.6	Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach	39
	IMPLEMENTÁCIA STRATÉGIE INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU VO VÝCHOVE VZDELÁVANÍ	41
	MONITOROVANIE PROCESU REALIZÁCIE STRATÉGIE.....	41
	ZÁVER	43
	ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	44

ZOZNAM SKRATIEK

ECTS	The European Credit Transfer and Accumulation System
EÚ	Európska únia
CVS	Celodenný výchovný systém
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
MRK	Marginalizované rómske komunity
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OSN	Organizácia Spojených národov
POP	Pomáhajúce profesie v edukácii detí a žiakov
PRINED	Projekt inkluzívnej edukácie
SAV	Slovenská akadémia vied
SR	Slovenská republika
SZP	Sociálne znevýhodnené prostredie
ŠOV	Škola otvorená všetkým
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
ŠVVP	Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
ÚSVRK	Úrad splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity
VPaP	Výchovné poradenstvo a prevencia
VÚC	Vyššie územné celky
VÚDPaP	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
ZŠ	Základná škola

ÚVOD

Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní do roku 2030 (ďalej len “stratégia”) predstavuje dokument zameraný na zlepšenie aktuálneho stavu v oblasti vzdelávania všetkých detí, žiakov a študentov v školách bez rozdielu. Dokument predstavuje základnú filozofiu inkluzívneho vzdelávania v materských školách, základných školách, stredných školách a vysokých školách v Slovenskej republike (ďalej len “SR”), v systéme poradenstva a prevencie aj so zameraním na raný vek a v celoživotnom vzdelávaní. To sa týka nielen škôl, ale aj iných výchovno-vzdelávacích zariadení; nielen formálneho, ale aj neformálneho vzdelávania. Zároveň vytyčuje základné oblasti a ich ciele, ktoré je potrebné naplniť. Hlavným cieľom je inkluzívny vzdelávací systém, ktorý poskytuje vzdelávanie naozaj všetkým deťom, žiakom, študentom, s rešpektovaním individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-vzdelávacích potrieb každého dieťaťa, žiaka alebo študenta a umožňujúci naplniť ich potenciál na najvyššiu možnú mieru. Inkluzívny prístup zároveň smeruje k podpore a rozvoju každého človeka participujúceho na rozvoji dieťaťa, žiaka či študenta. Je žiadúce, aby inkluzívny systém vzdelávania bol akceptovaný a podporovaný všetkými účastníkmi, pretože jedine tak je možné zabezpečiť jeho harmóniu a rozvoj všetkých, ktorí participujú na vzdelávaní dieťaťa. V procese inkluzívneho vzdelávania je výraznou podporou činnosť poradenstva ako základnej bázy podpory vývinu dieťaťa a jeho začlenenia do spoločného vzdelávania.

Stratégia je prepojená s inými už existujúcimi dokumentmi rezortu školstva (napr. Nultý akčný plán stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní na rok 2021, Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania, Komponent 6 Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky).

Na dokument stratégia budú po jeho prijatí vládou SR nadväzovať akčné plány, ktoré sa budú tvoriť participatívne s vecne príslušnými rezortmi, súvzťažne na monitorovanie procesu implementácie a aktuálnu situáciu, a to v súlade s relevantnými stratégiami a akčnými plánmi iných rezortov.

Hlavným cieľom inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní je, aby mali všetky deti a žiaci možnosť rozvíjať svoj osobný potenciál v škole, ktorú majú najbližšie k miestu svojho bydliska (alebo pre ktorú sa rozhodnú) a rozvíjať svoj osobný potenciál v živote a neskôr na trhu práce. Inštitúcia (škola), ktorá dieťa, žiaka a študenta vzdeláva, musí byť nastavená tak, aby v rámci inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní rešpektovala jedinečnosť každého dieťaťa, žiaka, študenta a jeho možnostiam prispôbovala ciele a obsah vzdelávania, ako aj vzdelávacie metódy a formy hodnotenia.

S cieľom čo najrýchlejšie pristúpiť k zavádzaniu opatrení v oblasti inkluzívneho vzdelávania Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len “MŠVVŠ SR”) identifikovalo vo svojom dokumente pod názvom *Nultý akčný plán Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní*¹ oblasti, ktorých riešenie bolo prioritou v roku 2021. Tieto prioritné oblasti s uvedenými cieľmi rozpracované do opatrení sú prvotným východiskom pre urýchlené naštartovanie funkčných zmien, ktoré sú potrebné na to, aby sa postupne zvyšovala inkluzívnosť vzdelávacieho systému.

Dlhodobým zámerom MŠVVŠ SR je vytvoriť prostredie, ktoré bude školy motivovať stať sa inkluzívnymi a zároveň motivovať rodičov, aby vnímali školy na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu. Oblasti pre dlhodobý a strategický rozvoj inkluzívneho vzdelávania v SR sú identifikované v tomto materiáli, z ktorého bude vychádzať prvý akčný plán na obdobie 2022 – 2024.

---

¹ Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/17994.pdf>

Situáciu v školstve zásadným spôsobom ovplyvnila pandémia COVID 19, ktorá prehĺbila nerovnosti v prístupe k vzdelávaniu detí a žiakov, zvýšenie počtu detí a žiakov s digitálnou závislosťou, nárast psychických porúch detí a žiakov, a to nielen detí/žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len “ŠVVP”), ale väčšej časti populácie s ohľadom na ich možnosti online vyučovania, resp. digitálnych zručností a materiálno-technického zabezpečenia škôl, ako aj samotných pedagógov. Dôsledky tohto stavu je potrebné riešiť aj v rámci stratégie.

1 VÝCHODISKÁ PRE STRATÉGIU INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Vláda SR sa vo svojom Programovom vyhlásení na obdobie rokov 2020 – 2024² zaviazala zabezpečiť rovnosť príležitostí vo vzdelávaní a zohľadňovať rozmanité potreby detí, žiakov a študentov a ich rodín. Za týmto účelom sa vláda SR zaviazala prijať stratégiu inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní na všetkých úrovniach. Cieľ zabezpečiť inkluzívne vzdelávanie je pre Slovensko právne záväzný už od 25.6.2010, keď SR pristúpila k Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím,³ ktorý má ako medzinárodná zmluva podľa č. 6 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi. Podľa čl. 24 ods. 1 tohto Dohovoru „*zmluvné strany uznávajú právo osôb so zdravotným postihnutím na vzdelanie. Na účel uplatňovania tohto práva bez diskriminácie a na základe rovnosti príležitostí zmluvné strany zabezpečia začleňujúci vzdelávací systém na všetkých úrovniach a celoživotné vzdelávanie.*“ Podľa ods. 2 písm. b) zmluvné strany zabezpečia, aby „*osoby so zdravotným postihnutím mali na rovnakom základe s ostatnými prístup k inkluzívnemu, kvalitnému a bezplatnému základnému a stredoškolskému vzdelaniu v spoločensťve, v ktorom žijú*“ a aby sa im „*poskytovali primerané úpravy v súlade s ich individuálnymi potrebami*“ (ods. 2 písm. c).

Štát (zmluvná strana) sa zaviazal k potrebnej zmene právnych predpisov tak, aby podporovali inklúziu, a zároveň k vypusteniu všetkých noriem, ktoré jej odporujú (čl. 4 ods. 1 dohovoru). Tento dohovor, ako aj ďalšie dokumenty, predpokladajú postupnú premenu školského systému na inkluzívny. Zároveň je na jeho základe právo na inkluzívne vzdelávanie (vrátane primeraných úprav vzdelávacieho prostredia) pre jednotlivca okamžite uplatniteľné. Inklúzia ako jeden zo základných princípov výchovy a vzdelávania je ustanovená v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“). Slovenská republika pri implementácii princípu inklúzie vo výchove a vzdelávaní vychádza z myšlienky, že inklúzia sa týka všetkých v školskom prostredí, teda všetkých detí, žiakov, študentov, učiteľov, vychovávateľov, rodičov i ďalších aktérov výchovy a vzdelávania. V širšom kontexte však i všetkých súvisiacich politík, napr. politiky podpory mládeže, zamestnanosti a ďalších oblastí života slovenskej spoločnosti.

Vytvorenie podmienok pre inkluzívne vzdelávanie je ľudské právo. Všetky opatrenia a prístupy navrhované v tomto dokumente je potrebné vykladať v tomto duchu a v súlade s medzinárodným právom, ktorým je SR viazaná.

Potrebu zavádzania inkluzívnejšieho prístupu vo vzdelávaní dokazujú viaceré indikátory a alarmujúce čísla zo školstva. Slovenská republika má v rámci Európy najvyšší podiel žiakov základných škôl v špeciálnom prúde vzdelávania – až 5,88 % (európsky priemer je takmer štvornásobne nižší: 1,62 %)⁴. Zároveň je podľa OECD vplyv sociálneho zázemia na vzdelávacie výsledky žiakov základných škôl na Slovensku jeden z najvyšších v rámci vyspelých krajín. Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) 8-krát častejšie opakujú ročník než iní žiaci základných škôl (12,7 % : 1,6 %).⁵ Neschopnosť systému zabezpečiť účinnú podporu sa prejavuje aj vo výsledkoch v domácich, ako aj medzinárodných testovaniach, kde žiaci zo SZP dosahujú výrazne horšie výsledky ako zvyšná populácia.⁶

² Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>

³ Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/legislativa/socialna-pomoc-podpora/dohovor-osn-pravach-osob-so-zdravotnym-postihnutim-opcny-protokol-sk-aj.pdf>

⁴ Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum - 1.2.1. Nadmerné zastúpenie detí v systéme špeciálneho školstva. 2019. Bratislava: MESA10.

⁵ Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. 2020. Útvar hodnoty za peniaze - Inštitút vzdelávacej politiky - Inštitút sociálnej politiky – s. 64. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>

⁶ Informácie o meraniach. 2019. NÚCEM.

Nedostatočná inklúzia vo vzdelávaní sa následne premieta do výrazných rozdielov v uplatnení na trhu práce. Spomedzi krajín EÚ je na Slovensku najvyššia miera nezamestnanosti ľudí s nízkym vzdelaním – až 29 %.⁷

1.1 PRINCÍPY INKLÚZIE

Inkluzívne vzdelávanie je vzdelávanie a výchova všetkých učiacich sa, realizované na základe rovnosti príležitostí a bez diskriminácie podľa pohlavia, pôvodu, etnickej, kultúrnej, náboženskej a jazykovej príslušnosti, socioekonomického statusu ich rodín, spôsobu života, zdravotného a emocionálneho stavu, úrovne nadania či príslušnosti k majoritnej alebo akejkoľvek minoritnej spoločenskej skupine. Vychádzajúc z humanistických princípov zabezpečuje právo na kvalitné vzdelanie, ktoré rešpektuje individuálne osobitosti jednotlivca, ako aj špecifiká vyplývajúce z jeho príslušnosti ku skupine. Personalizovaná podpora, vrátane odbornej a technicko-materiálovej, odstraňuje prekážky pri dosahovaní maximálneho osobnostného, sociálneho i kognitívneho rozvoja každého dieťaťa, žiaka a študenta.

Inklúzia vychádza z rozmanitosti ako prirodzenej charakteristiky každej ľudskej skupiny, teda aj školskej triedy, či inej skupiny učiacich sa. V rámci inkluzívneho vzdelávania sa táto rozmanitosť víta ako príležitosť pre vzájomné obohacovanie. Diferenciáciou pedagogických prístupov, vzdelávacích obsahov, cieľov a hodnotenia sa vytvára prostredie pre individualizované a úspešné vzdelávacie cesty každého jednotlivca. Nevyhnutne predpokladá zmenu kultúry vrátane zmien v spôsoboch riadenia školy a školského zariadenia. Na rozvoj potenciálu každého žiaka je potreba podpory dieťaťa, žiaka a študenta v ich individuálnej vzdelávacej ceste, ale aj podpora ich otvorenosti a pozitívnych postojov k druhým; aby pedagógovia boli dobrými sprievodcami žiakov v rozvoji ich potenciálu, je nutné aby sami boli otvorení odlišnosti a dokázali vhodne personalizovať vyučovací proces. Pre funkčnú implementáciu inkluzívnych princípov je potrebné zo strany MŠVVŠ SR vytvárať priaznivé predpoklady a komplexnú podporu zriaďovateľom škôl a školských zariadení, pričom súčasťou funkčnej implementácie je aj zavedenie nástrojov získavania a vyhodnocovania kontinuálnej spätnej väzby vrátane pravidelného vyhodnocovania indikátorov inkluzívneho vzdelávania zo strany celého učiaceho sa spoločenstva každej školy.

Inklúzia vychádza z rozmanitosti ako prirodzenej charakteristiky každej ľudskej skupiny, teda aj školskej triedy či inej skupiny učiacich sa. V rámci inkluzívneho vzdelávania sa táto rozmanitosť víta ako príležitosť pre vzájomné obohacovanie. Diferenciáciou pedagogických prístupov, vzdelávacích obsahov, cieľov a hodnotenia sa vytvára prostredie pre individualizované a úspešné vzdelávacie cesty každého jednotlivca. Inklúzia spočíva vo vzájomnom otvorení sa dvoch komunít pre spoluprácu pri dosahovaní niečoho dôležitého, prijatie druhého ako spoločníka/partnera/ spolutvorcu. Nevyhnutne predpokladá zmenu kultúry edukácie, života a práce školy či školského zariadenia, vrátane zmien v spôsoboch ich vedenia a riadenia⁸. Cieľom je vytvoriť kultúru školy⁹, ktorá podnecuje učenie, participáciu, wellbeing¹⁰ a udržateľný spôsob života. Tento prístup zahŕňa potrebu vnímania dieťaťa ako subjektu, ktorý preberá zodpovednosť za vlastné učenie sa, je otvorený a prejavuje pozitívny postoj k druhým. Toto vyžaduje, aby pedagógovia boli dobrými sprievodcami žiakov v rozvoji ich potenciálu, boli otvorení odlišnosti a dokázali vytvárať podmienky umožňujúce žiakom personalizovať si

⁷ Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. 2020. Útvar hodnoty za peniaze - Inštitút vzdelávacej politiky - Inštitút sociálnej politiky. – str. 9. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>

⁸ COVEY, S., 2010. 7 návykov skutočne efektívnych ľudí. Těšínská tiskárna, a.s. ISBN 978 -80-8109-143-8

⁹ NATIONAL CORE CURRICULUM FOR BASIC EDUCATION, Helsinki 2016, s. 36

¹⁰ NATIONAL CORE CURRICULUM FOR BASIC EDUCATION, Helsinki 2016, s. 38

vlastné vzdelávanie¹¹ - spájať ho s vlastnými cieľmi, snami a záujmami (pozn. 5), čo pre žiaka vytvára vhodný základ byť odolný, čeliť novodobým výzvam, vnímať a brať celoživotné vzdelávanie ako prirodzenú súčasť života .

Inkluzívne vzdelávanie má slúžiť pre všetkých, ktorí sa spoločne vzdelávajú. Žiaci v inkluzívnej škole vstupujú do intenzívnych a trvalých sociálnych kontaktov. V inkluzívnych vzdelávacích systémoch sa mení škola tak, aby zodpovedala potrebám, záujmom a schopnostiam všetkých detí, žiakov a študentov, ale zároveň podporovala rozvoj ostatných aktérov v nej. V súlade so Všeobecným komentárom č. 4 (2016) o práve na inkluzívne vzdelávanie, ktorý k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím vypracoval Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím,¹² sa za východiskové princípy inkluzívneho vzdelávania považujú:

Dostupnosť – všetky vzdelávacie inštitúcie a programy bez rozdielu zriaďovateľ a na všetkých úrovniach musia byť všetkým deťom, žiakom a študentom dostupné v dostatočnom množstve a kvalite. Filozofiou dostupnosti rozumieme aj zrozumiteľnosť a cenovú dostupnosť. Zrozumiteľnosť pre rodičov detí a žiakov znamená, že sa vo vzdelávacom systéme a možnostiach ktoré ponúka ľahšie orientujú, pretože informácie o ňom sú dostupnejšie, transparentnejšie a je pre nich jednoduché sa k nim dostať. Cenová dostupnosť sa týka priamych aj nepriamych nákladov v spojitosti so vzdelávaním.

Prístupnosť – vzdelávacie inštitúcie a programy musia byť prístupné všetkým bez akejkoľvek diskriminácie a bariér. To sa týka celého vzdelávacieho systému vrátane budov, informačných a komunikačných nástrojov, učebných osnov, vzdelávacích materiálov, metód i hodnotenia výsledkov vzdelávania, ako aj podporných služieb.

Prijateľnosť – forma a obsah vzdelávania musia byť prijateľné pre všetkých s cieľom dosiahnuť najvyššieho potenciálu jednotlivca. Musia teda rešpektovať požiadavky kultúry, jazyka, špecifik osôb s postihnutím a príslušníkov ďalších skupín, ako aj individuálne potreby učiacich sa.

Prispôsobivosť – systém vzdelávania musí učiteľom a ostatným zamestnancom umožňovať flexibilitnú tvorbu vzdelávacieho prostredia uspokojujúceho rozmanité potreby všetkých účastníkov vzdelávania. Vyžaduje sa aplikácia rozličných, aj alternatívnych metód učenia a vzdelávania, poskytovanie viacerých spôsobov plnenia náročných požiadaviek a flexibilitné formy hodnotenia individuálneho pokroku.

1.2 PRINCÍP PARTICIPÁCIE PRI TVORBE INKLUZÍVNEJ POLITIKY

Participácia je dlhodobý proces, pri ktorom sa na tvorbe inkluzívnej politiky musia podieľať všetci zúčastnení. Princíp prispôsobivosti predpokladá, že tak ako sa škola musí prispôbiť žiakovi, musí sa rámec štátnej politiky prispôbiť špecifickým podmienkam v obciach a mikroregiónoch. Pri stanovovaní konkrétnych cieľov a opatrení je potrebné prihliadať najmä na prax a skúsenosti škôl a ich zriaďovateľov.

Participatívny proces vyžaduje, aby boli zapojení dôležití aktéri, ktorých sa stratégia týka. Proces zahŕňal aj ľudí v rozhodovacích pozíciách (riadiaci výbor) ako aj odborníkov z praxe, ktorí spolupracovali v tematických odborných skupinách. Koordinoval ho odbor inkluzívneho vzdelávania MŠVVŠ SR.

---

¹¹ Wehmeyer, M & Zhao, Y. (2020) Teaching Students to Become Self-Determined Learners, s. 59-68 a Tenon, Susan R.- Epler, Pam: Evaluation of Principles and Best Practices in Personalized Learning, Jun 2020, IGI Global, s. 12

¹²<https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/kontaktne-miesto-prava-osob-so-zdravotnym-postihnutim/dokumenty-3.html>

Tab.1 Vertikálne rozdelenie participácie na tvorbe inkluzívnych politík

Ústredná úroveň	Regionálna úroveň	Úroveň miestna/lokálna
Určenie rámca a formy podpory inkluzívneho vzdelávania.	Rozvoj inklúzie v rámci stredného školstva a podpora študentskej mobility.	Tvorba dobrej praxe. Definícia potrieb materských, základných a stredných škôl a školských zariadení.
Zástupcovia orgánov na ústrednej úrovni; zástupcovia hlavnej školskej inšpekcie; ŠPÚ, VÚDPaP, ÚSVRK, SAV, mimovládny sektor.	Zástupcovia MŠVVŠ SR; zástupcovia vysokých škôl; predstavitelia VÚC.	Zástupcovia MŠVVŠ SR; zástupcovia zriaďovateľov škôl; zástupcovia miestnej štátnej správy; miestnej samosprávy; zástupcovia mimovládneho sektora pôsobiaceho v lokalite.

Participatívny proces sa odohrával na pôde Stálej konferencie aktérov vo vzdelávaní. Zapojení doňho boli zástupcovia 12 skupín aktérov vo vzdelávaní z 8 regiónov SR.

NAJBLIŽŠIE CIELE INKLÚZIE NA ROKY 2021 – 2030

V záujme dosiahnutia optimálneho stavu v čo najkratšom časovom období je nevyhnutné naplniť najmä ciele v nasledovných oblastiach:

1. **Inkluzívne vzdelávanie a podporné opatrenia**
2. **Poradenský systém v školstve**
3. **Desegregácia vo výchove a vzdelávaní**
4. **Debarierizácia školského prostredia**
5. **Príprava a vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov**
6. **Destigmatizácia**

V nasledujúcej časti sú rozpracované jednotlivé aktivity, ktoré bude MŠVVŠ SR v týchto oblastiach v rámci implementácie inkluzívnych politík presadzovať.

2 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 1: INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE A PODPORNÉ OPATRENIA

2.1 Definícia a analýza riešeného problému

Inkluzívne vzdelávanie sa zameriava na plné a účinné zapojenie, prístupnosť, účasť a výsledky všetkých detí, žiakov a študentov. Inklúzia znamená aj prístup a postup k vysoko kvalitnému formálnemu a neformálnemu vzdelávaniu bez diskriminácie. Tento prístup zahŕňa poskytnutie podpory, vykonanie primeraných úprav a včasných zásahov v takej miere, aby všetky deti, žiaci a študenti dokázali naplniť svoj potenciál. Tento prístup zameraný na „celú osobu“ má za cieľ ukončiť segregáciu vo vzdelávaní zaistením inkluzívnej triednej výučby v prístupných vzdelávacích inštitúciách s primeranou podporou. Inkluzívny vzdelávací systém musí poskytnúť personalizované riešenie vzdelávania, t. j. prispôsobené individuálnym potrebám, a nie očakávať, že deti, žiaci do systému sami zapadnú. Inklúzia a kvalita sú recipročné: inkluzívny prístup môže významne prispieť ku kvalite vzdelávania.¹³

Inkluzívny vzdelávací systém, ktorý reflektuje princípy inkluzívnej politiky, inkluzívnej kultúry a inkluzívnej praxe, je schopný účinnejšie kompenzovať nerovnosti už vo východiskových pozíciách detí/žiakov vyplývajúce zo zdravotného a sociálneho, resp. iného znevýhodnenia a prispieť k zmierneniu ekonomických, sociálnych a regionálnych rozdielov v rámci Slovenska a tým aj k vyššej kvalite života jeho obyvateľov.

2.2 Revízia existujúcich opatrení

Na Slovensku pretrváva nízka miera zaškolenia detí v materských školách v porovnaní s priemerom krajín EÚ. V roku 2020 bolo nezaškolených 7 086 detí vo veku 5 rokov, čo predstavuje 12 % detí v tejto vekovej skupine. Oproti roku 2019 stúpla miera zaškolenia 5-ročných detí z 86 % na 88 %. Vo veku 3 až 5 rokov bolo v roku 2018 zaškolených 78 % detí (v porovnaní s priemerom EÚ 23 91 %).¹⁴ Špecificky nízka je zaškolenosť detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (41%) a detí so zdravotným znevýhodnením (67%).¹⁵

Účasť detí na programoch predškolského vzdelávania je v pozitívnom vzťahu s neskoršími vzdelávacími výsledkami, podporuje rozvoj komunikačných zručností a pomáha pri ich prechode do školského prostredia. Včasná diagnostika potrieb dieťaťa už v predškolskom období vedie k eliminácii prípadov odkladu školskej dochádzky a aj predchádzaniu neúspechu v školskom vzdelávaní a a nútenému vylúčeniu do domáceho vzdelávania.

Deti a žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len „ŠVVP“) majú nárok na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní aj v súčasnosti. Školy a školské zariadenia majú však len limitované nástroje na zabezpečenie ich podpory. Na úrovni základných a stredných škôl systémová podpora spočíva najmä v navýšených normatívnych prostriedkoch na napĺňanie ich potrieb. Ich použitie však nie je účelovo viazané a údaje o ich využívaní školami nie sú bežne dostupné. Nie je zadaný a

¹³ Všeobecný komentár č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie. 2016. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím OSN.

¹⁴ Education at a Glance 2020. Dostupné na: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/69096873-en.pdf?expires=1614770238&id=id&accname=guest&checksum=7B600A5DA57E4798356927EBACCA903E>

¹⁵ <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>

ani garantovaný rozsah podporných opatrení, ktoré by dieťaťu či žiakovi so ŠVVP mali byť poskytnuté, čo vedie k veľkým odlišnostiam v rozsahu a kvalite poskytovanej podpory. Zároveň výška prostriedkov je stanovená podľa kategórie ŠVVP žiaka a nemusí tak odrážať reálnu mieru podpory, ktorú žiak v konkrétnej škole a konkrétnom čase potrebuje.

Podpora žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia je realizovaná cez príspevok na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie.¹⁶ Príspevok je poskytovaný len žiakom v bežných triedach základných škôl. Za súčasného nastavenia nie je možné stanoviť, nakoľko je jeho využívanie efektívne. Výška príspevku je zároveň výrazne nižšia ako navýšený normatívny príspevok v prípade žiakov so zdravotným znevýhodnením, čo môže podľa viacerých indícií prispievať k nadmernému zastúpeniu detí z vylúčených marginalizovaných lokalít medzi žiakmi so zdravotných znevýhodnením.

Obsah výchovy a vzdelávania je realizovaný prostredníctvom štátneho vzdelávacieho programu, ktorý je rozpracovaný na podmienky školy/školského zariadenia v školskom vzdelávacom/výchovnom programe.

Aktuálny obsahový a výkonový štandard štátneho vzdelávacieho programu (hlavne základných škôl) v niektorých oblastiach nedostatočne reflektuje súčasné podmienky a požadovaný profil absolventov škôl, požiadavky ďalších vzdelávacích inštitúcií, dosiahnutú úroveň poznatkov a nezohľadňuje ani princípy inkluzívneho vzdelávania. Jeho úprava je jednou z požiadaviek pri realizácii inkluzívneho vzdelávania.

V prípade žiakov so zdravotným znevýhodnením sa súčasná diferenciacia vzdelávacích programov, podľa druhu zdravotného znevýhodnenia, javí byť čiastočne v protiklade k súčasným trendom vo výchove a vzdelávaní, keďže pri inkluzívnom vzdelávaní je dlhodobým cieľom, aby sa všetci účastníci vzdelávali podľa rovnakého vzdelávacieho programu, v ktorom je stanovený len rámcový obsah vzdelávania. Avšak sú stanovené vzdelávacie ciele, stratégie, ktoré žiak má dosiahnuť, pričom sa mu poskytuje, ak je to potrebné, individuálna podpora na základe diagnostiky jeho potrieb. Špecifiká vo vzdelávaní detí a žiakov budú realizované prostredníctvom nárokovateľných podporných opatrení, ktoré budú zohľadňovať ich potreby. Zároveň bude možnosť vzdelávania aj podľa individuálneho vzdelávacieho programu. Predpokladá sa aj vzdelávanie podľa modifikovaného vzdelávacieho programu.

Zohľadňovanie individuálnych potrieb, schopností a záujmov vo vzdelávaní je nepostačujúce aj u detí a žiakov bez priznaných vzdelávacích potrieb. Školám chýbajú podporné nástroje pre žiakov, ohrozených školským neúspechom. Medzi nich patria napríklad deti a žiaci s nedostatočnou znalosťou vyučovacieho jazyka, deti a žiaci chorí a zdravotne oslabení, nadaní alebo zažívajúci z rozličných príčin emočný stres, resp. ohrozených nenaplnením ich základných aj vývinových potrieb v rodinnom prostredí. V dôsledku toho, ak podpora vo vzdelávaní nie je poskytnutá včas a v dostatočnej miere, mnohé deti a žiaci vo vzdelávaní zlyhávajú, ukončujú ho predčasne, s negatívnym dopadom na budúce uplatnenie sa v živote a na trhu práce.

Nedostatočná personalizácia vzdelávania, vyčleňovanie žiakov so znevýhodnením do špeciálneho školstva a silný vplyv socioekonomického zázemia na výsledky vo vzdelávaní sú okrem iného aj dôsledkom v minulosti legislatívne upraveného konceptu ŠVVP, ktoré vytvárajú nárok dieťaťa/žiaka na podporu vo vzdelávaní len na základe zdravotného znevýhodnenia, nadania alebo sociálne znevýhodneného prostredia.

Vytvorenie a postupný prechod na systém podporných opatrení v školách vychádzajúci z potrieb všetkých detí, žiakov a študentov vyžaduje analýzu súčasného stavu s prihliadnutím na silné a slabé stránky ponúkaných možností a stanovením oblastí, ktorých sa má do budúcnosti týkať, pričom je potrebné vziať do úvahy formálne aj neformálne vzdelávanie.

---

¹⁶§ 4e ods.1 zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.

Prechod na inkluzívne vzdelávanie vyžaduje aj od pedagógov pripravenosť, kompetencie a empatiu ku kooperatívnej spolupráci. V popredí stojí spolupráca pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov sprevádzaná ďalšími odborníkmi z prostredia mimo školy aj rezortu. Pre úspešnú implementáciu inkluzívneho vzdelávania je taktiež nevyhnutné aj adekvátne vzdelávanie, školenie a preškolenie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. Učiteľ a trieda sa musia stať prirodzeným centrom pozornosti a podpory.

2.3 Vízia a základné smerovanie

Prekonávanie bariér v učení úzko súvisí so včasným odhalením problémov dieťa/žiaka, realizáciou diagnostického procesu a nastavením možnosti podpory už od raného detstva. Povinné absolvovanie jedného roka predprimárneho vzdelávania pre všetky deti je možnosťou, ako tento proces realizovať skôr, predchádzať bariéram v školskom prostredí, alebo vyrovnávať podmienky, za ktorých deti nastupujú do základnej školy. Ideálne je rozvinúť systém včasnej intervencie, aby sa tento proces realizoval čo najskôr.

Právo na vzdelávanie pre všetky skupiny detí/žiakov vytvorilo aj potrebu riešiť špecifické problémy detí/žiakov s bariérami v prístupe ku vzdelávaniu a vo vlastnom vzdelávaní, a to aj v podmienkach bežných škôl, a tak podporilo prijatie idey inkluzívneho vzdelávania.

Prekonávanie bariér v učení vyžaduje v inkluzívnom vzdelávaní, aby všetky deti/žiaci prechádzali jednotným kurikulumom, bez ohľadu na svoje schopnosti a nedostatky. Znamená to schopnosť učiteľa identifikovať adekvátne kurikulárne ciele, hodnotiť šírku, s akou ich žiak naplňuje. Kľúčovým aspektom je monitorovací proces, ktorý musí byť založený na kurikulárnych výsledkoch a intenzívne prepojený s kariérovým poradenstvom a rozvojom na školách.

V inkluzívnom vzdelávaní je nutné sledovať individualizáciu v osobnostných predpokladoch jednotlivých žiakov. Princíp individualizácie sa využíva aj pri špecifických vyučovacích predmetoch pre žiakov s jednotlivými druhmi zdravotného postihnutia, ako súčasť ich pripravovaných nárokovateľných podporných opatrení.

Pre deti/žiacov, ktorí nebudú schopní naprieč všetkým podporným opatreniam prechádzať jednotným kurikulumom, je vhodné pre naplnenie ich vzdelávacieho potenciálu využiť modifikovaný (upravený) vzdelávacie program.

Filozofia podporných opatrení musí odrážať potreby a predpoklady dieťa/žiaka v oblasti vzdelávania, zohľadňovať druh, stav a mieru znevýhodnenia, nadania, celkovú kultúru školy, klímu v škole a triede a vytvorený podporný tím.

Plánovaný model nárokovateľných podporných opatrení, bude predstavovať zmenu súčasného horizontálneho delenia detí a žiakov podľa kategórií zdravotného a sociálneho znevýhodnenia či nadania na vertikálny model, založený na posúdení závažnosti trvalých a/alebo aktuálnych prekážok pri vzdelávaní a z nich vyplývajúcej potreby podporných opatrení, ktoré sú nevyhnutné na plný rozvoj vzdelávacieho potenciálu učiaceho sa. V nadväznosti na to bude vytvorený katalóg podporných opatrení členený na všeobecné, cielené a špecifické opatrenia. Podporné opatrenia budú zahŕňať rôznorodé oblasti súvisiace so samotným vzdelávaním, ale aj možnosťou účasti na ňom, ako aj nové podporné opatrenia, ktoré v súčasnosti v školách absentujú, napr. zjednodušenie dochádzky na vyučovanie.

Nastavené podporné opatrenia sú nevyhnutné pre zabezpečenie plnohodnotného vzdelania pre všetkých žiakov tak, aby zohľadňovali u žiakov ich zdravotný stav, špecifiká vývinu, sociálno-ekonomické a kultúrne prostredie alebo iné životné podmienky, pričom podpora môže byť poskytovaná rozlične dlhý čas, aj na prechodné obdobie, ktoré z rozličných dôvodov je pre dieťa/žiaka problematické.

Okrem formálneho vzdelávania je dôležitá aj neformálna edukácia, ktorá prehľbuje, rozširuje a obohacuje oblasti, na ktoré nie je počas vyučovania čas ani priestor, alebo sa rozvíjajú záujmy a nadanie jednotlivých žiakov. Táto je súčasťou inkluzívneho vzdelávania, ale v podmienkach Slovenska nie je samostatne monitorovaná, preto nemáme k dispozícii dostatok relevantných informácií a neexistuje podporný systém, ktorý by umožňoval účasť žiakov s rozličnými individuálnymi potrebami vzdelávania v bežných školách na týchto aktivitách, tiež neformálne vzdelávanie žiakov špeciálnych škôl je realizované zvyčajne len v prostredí špeciálnych škôl. Táto skutočnosť je v protiklade aj s princípom participácie, ktorý je súčasťou väčšiny materiálov Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania.¹⁷ Možnosť participovať na neformálnom vzdelávaní aj deťom/žiakom so špecifickými potrebami, vstupovať do interakcií so spolužiakmi považujeme za neoddeliteľnú súčasť inkluzívneho vzdelávania a naplnenie sociálnej dimenzie participácie. Systém na podporu detí a žiakov formou nárokovateľných opatrení je nutné vytvoriť aj pre prostredie neformálneho vzdelávania (napr. základné umelecké školy, športové kluby).

Vypracovaný návrh financovania podporných opatrení formou účelovo viazaného príspevku bude určený pre materské, základné, stredné školy vrátane všetkých druhov a stupňov špeciálnych škôl, zahŕňať bude aj školské zariadenia poskytujúce neformálne vzdelávanie. Navrhovaná výška príspevku bude stanovená na základe normovanej finančnej náročnosti jednotlivých podporných opatrení.

Kľúčovým predpokladom pre úspešnú implementáciu stratégie je, okrem iného aj zvýšenie a zastabilizovanie počtu pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a ostatného podporného personálu v školách a školských zariadeniach. Prínosom jeho dosiahnutia môže byť zatraktívnenie ich povolania zvýšením plátov, ale aj ďalšími súvzťažnými opatreniami najmä skvalitnenia prípravy na výkon ich povolania, kontinuálneho vzdelávania, zlepšenia ich pracovných podmienok a i.

2.4 Vízia a globálny cieľ

Cieľ: Príprava podmienok na zmenu vzdelávacieho systému v SR s cieľom v dlhodobom horizonte realizovať inkluzívne vzdelávanie zabezpečujúce kvalitné a dostupné vzdelávanie pre všetkých smerujúce k úspešnému uplatneniu sa v živote, sebarozvoju a dobrým vzťahom pre všetkých. U detí/žiakov, ktoré majú bariéry v prístupe k vzdelávaniu alebo v samotnom vzdelávaní vytvoríť, implementovať a financovať systém nárokovateľných podporných opatrení.

2.5 Opis cieľov v strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1	
Vytvorenie integrovaného inkluzívneho kurikula pre základné školy s prepojením na posledný rok materskej školy	
Spôsob plnenia	Vytvoriť integrované kurikulum pre základné školy, ktoré bude rozličným spôsobom štruktúrované. Jednotlivé časti vymedzia základné vzdelávacie ciele pre oblasti a nie detailné obsahy, čím sa vytvorí flexibilita na tvorbu učebných plánov na úrovni škôl.

¹⁷<https://www.european-agency.org/>

	<p>Zabezpečiť dostatočné materiálo-technické vybavenie vrátane edukačných prostriedkov (učebníc, učebných pomôcok, kompenzačných pomôcok, špecifických učebných materiálov v prístupných formátoch, komunikačných pomôcok a pomocných a informačných technológií) a metodickej podpory, ktoré budú viazané na zmeny v obsahu vzdelávania s rešpektovaním univerzálneho navrhovania vo vzdelávaní.</p> <p>Zefektívniť digitalizáciu vzdelávacieho procesu, pripraviť podmienky aj na centrálné testovanie žiakov. Prispôbiť frekvenciu, metodiku a ciele centrálného testovania žiakov tak, aby nebolo prekážkou pri vytváraní inkluzívneho kurikula a napĺňaní ďalších strategických cieľov</p>
--	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 2

Vytvorenie systému podporných opatrení v inkluzívnom vzdelávaní

Spôsob plnenia	<p>Pripraviť novú definíciu dieťaťa, žiaka so ŠVVP .</p> <p>Pripraviť zmenu koncepcie/definície ŠVVP</p> <p>Nastaviť vertikálny model nárokovateľných podporných opatrení a systému financovania v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu na bežných aj v špeciálnych školách.</p> <p>Nastaviť model nárokovateľných podporných opatrení a financovania aj v oblasti neformálneho vzdelávania so zapojením bežných škôl, špeciálnych škôl, ale aj ďalších skupín poskytovateľov týchto aktivít.</p>
----------------	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 3

Inovácia obsahu a spôsobu hodnotenia a klasifikácie

Spôsob plnenia	<p>Modernizovať systém hodnotenia na úrovni dieťaťa, žiaka s využívaním metód formatívneho hodnotenia podporujúcich pokrok každého žiaka a proces učenia, podporujúcich reflexiu a sebareflexiu využívajúcich pedagogickú diagnostiku.</p> <p>Podporiť pedagogických zamestnancov v inovatívnych spôsoboch hodnotenia prostredníctvom cielene zameraných vzdelávacích aktivít v rámci ďalšieho vzdelávania.</p>
----------------	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 4

Personálne kapacity na zavedenie inkluzívneho vzdelávania vrátane vzdelávania pedagogických, odborných a riadiacich zamestnancov v oblasti inklúzie

Spôsob plnenia	<p>Zvýšiť personálne kapacity vo vzdelávacom systéme a zabezpečiť ich financovanie.</p> <p>V právnych predpisoch a metodických pokynoch upresniť kompetencie pedagogických a odborných zamestnancov, ako aj ďalších podporných zamestnancov v inkluzívnom vzdelávaní.</p> <p>Zabezpečiť podporné mechanizmy pre systematické zavádzanie inklúzie, vytváranie školských podporných tímov v školách a prehlbovanie a</p>
----------------	--

	<p>zvyšovanie odborných kompetencií jednotlivých členov, podieľajúcich sa na inklúzii, t. j. všetkých zamestnancov, ktorí realizujú výchovu a vzdelávanie. Zabezpečiť navýšenie finančných prostriedkov na financovanie pozícií pedagogických a odborných zamestnancov v školstve.</p> <p>Vytvárať relevantné vzdelávacie príležitosti pre členov školských podporných tímov.</p> <p>Prehodnotiť možnosť uplatnenia sociálnej práce v školách a školských zariadeniach.</p> <p>Podporiť vedenie škôl v kreovaní filozofie vzdelávania na princípoch inkluzívnej kultúry.</p> <p>Podporovať sieťovanie škôl a školských zariadení s cieľom vytvárania priestoru pre výmenu skúseností v oblasti inkluzívneho vzdelávania, prezentovania príkladov dobrej praxe a vzájomnej kooperácie.</p>
--	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 5 Vytvorenie inkluzívnej kultúry a riadenia školy	
Spôsob plnenia	<p>Vytvoriť mechanizmy autoevalúacie všetkých aktérov vzdelávania v školskom prostredí.</p> <p>Systemovo a legislatívne zvyšovať otvorenosť, transparentnosť a demokratické procesy v riadení a kultúre škôl, školských zariadení a širšieho školského prostredia.</p> <p>Podporiť psychohygienu a duševné zdravie zamestnancov škôl a školských zariadení, vrátane zvyšovanie atraktivity ich povolania a spoločenského postavenia.</p>

3 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 2: PORADENSKÝ SYSTÉM V ŠKOLSTVE

3.1 Definícia a analýza riešeného problému

Zariadenia výchovného poradenstva a prevencie sú neoddeliteľnou súčasťou poradenského systému v školstve. Medzi školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie patrí centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva. Poradenstvo na Slovensku je chápané veľmi široko ako multidisciplinárne, pričom predstavuje súbor činností, ktorými zabezpečujeme primeranú kvalitu vzdelávania, optimalizáciu vývinu a pomoc pri zapojení do spoločnosti dieťaťa a žiaka s akýmkoľvek vzdelávacími, výchovnými, zdravotnými, kultúrnymi, jazykovými potrebami. Výsledky z poradenskej praxe poukazujú na personálne, materiálne, odborné poddimenzovanie financovania a prioritizáciu diagnostických činností detí a žiakov.

3.2 Vymedzenie riešeného problému a očakávaný budúci vývoj

Výsledky zistení a hodnotení z doposiaľ uskutočnených inšpekčných činností v školách a poradenských zariadeniach a podnety z praxe naznačujú, že by sa dosiahlo účelnejšie a vhodnejšie využitie verejných prostriedkov a odborného potenciálu a tiež dostupnosť a kvalita odbornej starostlivosti, ak by oba druhy poradenských zariadení boli spojené do jedného subjektu – centra poradenstva a prevencie. Súčasný stav poradenstva v zmysle podpory inkluzívneho vzdelávania vyžaduje dlhodobé komplexné riešenia možností a podmienok spoločného vzdelávania žiakov s akýmkoľvek výchovno-vzdelávacími a inými potrebami. Analýza podmienok zabezpečenia poradenstva v konkrétnej škole by mala vychádzať z možností naplnenia odlišných vzdelávacích potrieb každého zo žiakov podľa jeho individuálnych potrieb.

Implementácia poradenskej činnosti do pedagogickej praxe v procese inkluzívneho vzdelávania si vyžaduje vyššiu mieru riešenia problémov zvlášť v poradenstve, flexibilnejšie a inovatívnejšie metódy, organizačné formy, stratégie vzdelávania aj modely efektívnej spolupráce učiteľa, pedagogického asistenta a ďalších členov podporného tímu v školách, ako aj externej spolupráce odborných zamestnancov poradenských zariadení.

Vychádzajúc z východiskových princípov poradenskej činnosti, akceptovania heterogénosti, komplexnosti, individuálneho prístupu, rovnoprávnosti prístupu k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb jednotlivca vzniká otázka komplexnosti riešenia daného stavu.

Dôraz je kladený na flexibilnú zmenu, podporu výchovno-vzdelávacích potrieb, prostredia, individuálnu podporu pre účastníkov výchovy a vzdelávania, ktorí takúto podporu vyžadujú. Skvalitnením systému poradenstva zabezpečiť dôslednú komplexnú diagnostiku, rediagnostiku s následnými intervenčnými postupmi zabezpečujúcim objektívnu formu vzdelávania.

Implementovať a využívať metódy, formy a prostriedky poradenskej práce vo vzdelávacom procese.

Významná je spolupráca s rodičmi, koordinátorom školského podporného tímu a v zmysle transdisciplinárnej spolupráce aj poskytovanie rôznych spôsobov plnenia výchovno-vzdelávacích požiadaviek. Orientovať sa v nárokovateľných podporných opatreniach tak, aby bolo vzdelávanie dostupné pre všetky deti, žiakov a študentov pri rešpektovaní ich dôstojnosti a rovnakých práv na vzdelávanie vrátane stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania, odbornej prípravy na výkon povolania, vzdelávania dospelých a celoživotného vzdelávania bez

diskriminácie a na rovnakom princípe s ostatnými účastníkmi. Dlhodobá podpora kariérového vývinu a odbornej prípravy, nielen odbornej prípravy na výkon povolania, ide o dlhodobú podporu kariérového vývinu všetkých žiakov pre ich úspešné uplatnenie sa v živote.

Dôležitá je aj potreba flexibilne meniť poradenskú činnosť podľa potrieb konkrétneho dieťaťa, žiaka, využívať efektívne formy poradenskej podpory podľa individuálnych vzdelávacích potrieb jednotlivcov. Zabezpečenie vnútrorezortnej a medzirezortnej spolupráce medzi poradenským systémom a materskými školami a poradenským systémom a poskytovateľmi služieb včasnej intervencie.

Otázky týkajúce sa multidisciplinárnej a medzirezortnej spolupráci budú podrobne rozpracované v akčnom pláne.

Včasná intervencia v poradenstve vyžaduje úzke medzirezortné prepojenie. Konkretizácia tohto prepojenia bude rozpracovaná v akčných plánoch.

3.3 Revízia existujúcich opatrení

Analýza podmienok zabezpečenia poradenstva na úrovni rodiny v konkrétnej škole by mala vychádzať z možností naplnenia odlišných vzdelávacích potrieb každého zo žiakov podľa jeho individuálnych potrieb. Je potrebná užšia spolupráca s tretím sektorom. Vyžaduje sa koordinovaná raná starostlivosť, terénna služba, komplexná starostlivosť v zmysle interdisciplinárnej a multidisciplinárnej spolupráce všetkých odborných zamestnancov, rodičov a pedagógov.

Poddimezovaný počet zamestnancov v podporných tímoch v školách ako aj v poradenských zariadeniach spôsobuje neskorú intervenciu a sanáciu potrieb dieťaťa, žiaka a rodiny, čo má výrazný dopad na jeho možnosti vzdelávania a uplatnenia sa na trhu práce a v spoločnosti. Nedostupnosť terénnej ranej starostlivosti pre deti žijúce vo vylúčených komunitách, s kultúrnymi špecifikami alebo slabým socio-ekonomickým zázemím a zdravotným postihnutím. V rámci novej koncepcie poradenstva a prevencie navýšenie a posilnenie podporných tímov v poradenskom systéme.

Poradenstvo v inkluzívnom vzdelávaní vyžaduje zosilnený diferencovaný prístup vo vzdelávaní. Podpora musí byť pri tom koordinovaná, nevyhnutná je medzirezortná spolupráca na riešení problémov od raného veku. Je potrebné, aby sa tiež skoordinovala dostupnosť a kvalita odbornej starostlivosti pre dieťa, žiaka a študenta, pedagógov, zákonných zástupcov a zástupcov zariadení¹⁸ v súlade s najnovšími vedeckými a odbornými poznatkami. Zariadenia poradenstva a prevencie by mali byť dostupné každému klientovi, rodičovi a pedagogickému zamestnancovi tak, aby územne pokrývali dopyt. Korektné opatrenia sú jednými zo základných indikátorov kvality poradenského procesu súčasne s nastavením účinnej nárokovateľnej podpory dieťaťa, žiaka, študenta v tejto súvislosti. Ambrose¹⁹ poukazuje na rešpektovanie kultúrnej diverzity a spoločného vzdelávania osôb s rôznym výkonom v učení.

3.4 Súhrn výsledkov kľúčových analýz

Systém poradenstva a prevencie v aktuálnej podobe nedokáže poskytovať starostlivosť a odborné činnosti v potrebnom rozsahu a kvalite tak, aby zohľadňoval najmä individuálne

---

¹⁸ § 1 písm. g) zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

¹⁹ Ambrose, S. A., Bridges, M. W., Dipietro, M., Lovett, M. C. 2010. *How learning works: Seven research-based principles for smart teaching*. San Francisco, CA: JosseyBass.

potreby klientov.²⁰ Výsledky zistení a hodnotení z doposiaľ uskutočnených inšpekčných činností v školách a poradenských zariadeniach a podnety z praxe naznačujú, že by sa dosiahlo účelnejšie a vhodnejšie využitie verejných prostriedkov a odborného potenciálu a tiež dostupnosť a kvalita odbornej starostlivosti, ak by oba druhy poradenských zariadení boli spojené do jedného subjektu – centra poradenstva a prevencie. Personálne obsadenie poradenských zariadení je aktuálne nedostatočné.²¹

Dôležité je zabezpečiť dostatočný počet poradenských zamestnancov a zamestnancov v podporných tímoch, v ambulantnej starostlivosti, zvyšovať kvalitu odborných zamestnancov ich profesijných kompetencií cestou ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

Poradenstvo v procese inkluzívneho vzdelávania je nutné koordinovať, zabezpečiť dostupnosť, včasnosť, komplexnosť, financovanie, ako aj odbornú a metodickú podporu manažmentu škôl a školských zariadení. Posilňovať viac intervenčnú a terénnu prácu.

Podpora vzťahových osôb (rodičov, učiteľov), pričom táto podpora bude mať subsidiárny charakter.

3.5 Vízia a globálny cieľ

Cieľom prioritnej oblasti č. 2 je vytvoriť centrum poradenstva a prevencie ako vysoko odborne erudovaného, špecializovaného poradenstva, ktoré bude poskytovať odborné činnosti bez vymedzenia zamerania sa na cieľové skupiny, pre každé dieťa a žiaka s konkrétnymi vzdelávacími či inými potrebami, ktorý takúto činnosť vyžaduje.

Vytvorenie jednotného, prehľadného, pre rodiča logisticky ľahko dostupného a kvalitne odborne a materiálne vybaveného systému poradenstva a prevencie s ďalšou podporou už existujúcej databázy multidisciplinárnych tímov s cieľom udržať resp. zvýšiť aktuálny počet a štruktúru poradenských zariadení, skvalitniť činnosť odborných zamestnancov a podporiť aj ich špecializácie.

Dôraz je potrebné klásť aj na včasnú diagnostiku, včasnú intervenciu a poradenstvo v rodine, pre rodiny a v zariadeniach a ich deti už od raného veku dieťaťa. Včasná diagnostika potrieb dieťaťa a následná vhodne vybraná pravidelná intervencia môže viesť k eliminácii prípadov pokračovania v povinnom predprimárnom vzdelávaní, predchádzaniu neúspechu v školskom vzdelávaní, nútenému vylúčeniu do domáceho vzdelávania, ako aj ďalšiemu sociálnemu vylúčeniu.

V tejto súvislosti je dôležitá podpora a vedenie rodiny priamo v mieste bydliska, v prirodzenom prostredí rodiny. Je nutné vytvorením terénnej služby podporiť odborné usmerňovanie terapeutických činností rodičov detí. Poradenstvo v inkluzívnom vzdelávaní vyžaduje zosilnený diferencovaný prístup vo vzdelávaní. Podpora musí byť pri tom koordinovaná, nevyhnutná je medzirezortná spolupráca pri riešení problémov od raného veku. Je nutné zabezpečiť poskytovanie odborných činností v súlade s vydanými výkonovými a obsahovými štandardami výchovného poradenstva prostredníctvom 5 stupňov úrovne podpory a v rámci nej zabezpečiť úzku spoluprácu podporných tímov v rodinách a v zariadeniach (centrách pre deti a rodiny), školách a školských zariadeniach vrátane multidisciplinárneho tímu, a tak vytvoriť podmienky intenzívnej komplexnej včasnej, terénnej, kvalitnej podpory, pomoci, intervencie pre deti, žiakov, študentov, zákonných zástupcov, zástupcov zariadení a iné súvzťažné subjekty.

²⁰ Sojková, Z., Wirtz, Z., Petrisková, B., Magál, M. *Mapovanie potrieb pedagogických a odborných zamestnancov v systéme výchovného poradenstva a prevencie v školách. Usmerňovať pre prax.* Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Bratislava: VÚDPAP, 2021a. Dostupné na: <https://vudpap.sk>

²¹ Sojková, Z., Wirtz, Z., Petrisková, B., Magál, M. *Súčasný stav ľudských zdrojov v systéme VPAP. Usmerňovať pre prax.* Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Bratislava: VÚDPAP: 2021b. Dostupné na <https://vudpap.sk>

3.6 Logika intervencie, hierarchia cieľov stratégie

Cieľ: Vytvoriť zariadenia poradenstva a prevencie (centrum poradenstva a prevencie a špecializované centrum poradenstva a prevencie), ktoré budú poskytovať odborné činnosti v súlade s výkonovými a obsahovými štandardmi výchovného poradenstva prostredníctvom podporných úrovní príslušných stupňov. Analýza podmienok zabezpečenia poradenstva v konkrétnej škole by mala vychádzať z možností naplnenia odlišných vzdelávacích potrieb každého zo žiakov podľa jeho individuálnych potrieb.

3.7 Opis cieľov v strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1 Posilňovať inkluzívne vzdelávanie prostredníctvom poradenského procesu v zmysle podpory ľudských práv pri rešpektovaní heterogenosti, rôznorodosti a individuálnej podpory vo vzdelávaní	
Spôsob plnenia	Vymedziť kompetencie podporných tímov, pracovnej činnosti pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v rámci poradenstva v inkluzívnom vzdelávaní, zosúladiť v rámci jednotlivých zákonov. Zaviesť legislatívne zmeny v profesijnom rozvoji pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov za účelom ich kontinuálneho vzdelávania v oblasti poradenstva (diagnostikovania, stimulovania vývinu detí, žiakov). Zaviesť rozširujúce štúdium pre pedagogických asistentov, zamerané na formy podpory pre jednotlivé cieľové skupiny v inkluzívnom vzdelávaní. Poskytovať účelovo viazaný finančný príspevok na ďalšie vzdelávanie odborných zamestnancov pre účely skvalitnenia diagnostiky a terapie.

STRATEGICKÝ CIEĽ 2 Vytvoriť centrum poradenstva a prevencie ako vysoko odborne erudovaného, špecializovaného pracoviska v poradenstve
--

Spôsob plnenia	<p>Vytvorenie včasnej terénnej starostlivosti od raného veku. Kreovanie odbornej starostlivosti vo vzdelávaní v zmysle podpory multidisciplinárneho a interdisciplinárneho poradenského systému.</p> <p>Poradenstvo vyžaduje koordinovanú medzirezortnú spoluprácu pre zabezpečenie efektívnej formy dostupnej včasnej podpory deťom a ich rodinám, ktoré to potrebujú.</p> <p>Zaviesť včasnú diagnostiku, včasnú intervenciu a poradenstvo v rodine a pre rodiny a ich deti už od raného veku dieťaťa v prirodzenom prostredí rodiny.</p> <p>Vytvoriť terénnu službu a podporiť odborné usmerňovanie terapeutických činností rodičov detí. Súčasťou poradenského tímu budú aj sociálni pracovníci ako súčasť multidisciplinárneho tímu.</p> <p>Skoordinovať úzku spoluprácu podporných tímov v rodinách, školách a školských zariadeniach vrátane multidisciplinárneho tímu, a tak vytvoriť podmienky intenzívnej komplexnej včasnej, terénnej, kvalitnej podpory, pomoci, intervencie pre deti, žiakov, študentov a zákonných zástupcov, zástupcov zariadení.</p> <p>Zabezpečiť vysokú odbornosť zamestnancov zariadení poradenstva a prevencie a doplnenia ich vzdelania.</p> <p>Akceptovať zosilnený diferencovaný prístup, zabezpečiť poskytovanie odborných činností v súlade s vydanými výkonovými a obsahovými štandardami výchovného poradenstva prostredníctvom 5 stupňov úrovne podpory.</p> <p>Skoordinovať úzku spoluprácu podporných tímov v rodinách, školách a školských zariadeniach vrátane multidisciplinárneho tímu, a tak vytvoriť podmienky intenzívnej komplexnej včasnej, terénnej, kvalitnej podpory, pomoci, intervencie pre deti, žiakov, študentov a zákonných zástupcov, zástupcov zariadení.</p> <p>Centrá poradenstva a prevencie ako poskytovatelia včasnej intervencie budú spolupracovať s poskytovateľmi včasnej intervencie v sociálnom, prípadne v zdravotníctve. Následné podrobné prerozdelenie kompetencie budú rozpracované v akčnom pláne.</p> <p>Poradenstvo vyžaduje úzke prepojenie a kooperáciu učiteľov v inkluzívnych podmienkach vzdelávania s centrami poradenstva a prevencie. Legislatívne vymedzenie kompetencií zariadení poradenstva a prevencie, kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov určuje doplnený školský zákon a následne kompetencie odborných zamestnancov poradenstva určí vyhláška o zariadeniach poradenstva a prevencie a následné právne úpravy týkajúce sa inkluzívneho vzdelávania (kompetencie pedagogických zamestnancov a ďalších účastníkov).</p>
----------------	--

STRATEGICKÝ CIEĽ 3

Podporiť proces deduktívnej rehabilitácie a sociálneho začlenenia detí a mládeže so ŠVVP, inými potrebami ako súčasťou komplexnej rehabilitácie v podmienkach inkluzívneho vzdelávania

Spôsob plnenia	<p>Zaviesť komplexnú diagnostiku, včasnú intervenciu a poradenstvo v rodine, pre rodiny a ich deti už od raného veku dieťaťa v prirodzenom prostredí rodiny a v zariadeniach (centrá pre deti a rodiny), v prostredí škôl a školských zariadení.</p> <p>Vyhodnocovať poradenskú činnosť v rámci sociálneho začlenenia v jednotlivých školách, školských zariadeniach.</p>
----------------	---

<p>Vytvoriť sieťové prepojenie medzi MŠVVŠ SR, ministerstvom zdravotníctva a ministerstvom práce a sociálnych vecí ako bázy dostupných informácií pre včasné odhalenia rizikového kognitívneho vývinu a včasnú stimuláciu vývinu detí.</p> <p>Zaviesť komplexnú diagnostiku pre určenie stratégií rozvoja silných stránok zabezpečením dostatočného spektra štandardizovaných testov, včasnú intervenciu a poradenstvo v rodine, pre rodiny a ich deti už od raného veku dieťaťa v prirodzenom prostredí rodiny v prostredí škôl a školských zariadení.</p> <p>Zabezpečiť organizáciami MŠVVŠ SR ranú terénu starostlivosť, odbornometodické poradenstvo manažmentu škôl a školských zariadení pri zavádzaní komplexného systému poradenstva do praxe, pri implementácii kurikulárnych, organizačných zmien a podpore profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov. Žiadať lepšia koordinácia a prepojenie služieb, v rámci jednotného kontaktného bodu v poradenstve pre rodiny.</p> <p>Posilniť činnosť podporných tímov v zmysle odbornej, metodologickej podpory z poradenských zariadení.</p> <p>Zvýšiť dostupnosť komplexnej odbornej starostlivosti poskytovanej poradenskými zariadeniami v rodinách, školách, poradniach, prípadne v zariadeniach.</p> <p>Zabezpečiť a legislatívne ukotviť nárokovateľnosť a finančnú, geografickú a časovú dostupnosť odbornej starostlivosti poskytovanej centrami poradenstva a prevencie.</p> <p>Bude nevyhnutné, aby deklaratórny charakter tohto materiálu sa pretavil do konkrétnych akčných plánov, ktorých obsahom budú konkrétne úlohy, opatrenia vrátane personálnych, materiálno-technických a finančných podmienok.</p>
---

4 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 3: DESEGREGÁCIA VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

4.1 Definícia a analýza riešeného problému

Pri riešení problematiky desegregácie vo výchove a vzdelávaní sa v tomto materiáli vychádza z dvoch kľúčových pojmov: **segregácia vo výchove a vzdelávaní**²² – označuje priamu či nepriamu formu diskriminácie, ktorej prejavom/dôsledkom je fyzické a/alebo symbolické oddelovanie detí a žiakov od ostatných na základe zdravotného a/alebo sociálneho znevýhodnenia a/alebo nadania, etnického pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine a pod.; **desegregácia vo výchove a vzdelávaní** – znamená prijatie účinných opatrení na odstránenie fyzického a/alebo symbolického oddelovania detí a žiakov a vytvorenie podmienok na inkluzívne vzdelávanie všetkých bez rozdielu s rešpektovaním ich individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-vzdelávacích potrieb.²³ Pri koncipovaní materiálu sa rešpektovali medzinárodné dokumenty zohľadňujúce princíp rovnoprávneho prístupu k výchove a vzdelávaniu všetkých detí a žiakov na základe ich výchovno-vzdelávacích potrieb a princíp zákazu všetkých foriem ich diskriminácie, a to od *Deklarácie práv dieťaťa* (1959),²⁴ Incheonskej deklarácie *Vzdelávanie 2030: Smerom k inkluzívnemu, spravodlivému a kvalitnému vzdelávaniu a celoživotným vzdelávacím príležitostiam pre všetkých* (2015),²⁵ *Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím* a *Všeobecný komentár č. 4* (2016) o práve na inkluzívne vzdelávanie²⁶ po *Plán obnovy* (2020)²⁷ a aktuálne uznesenie vlády SR (č. 181/2021) z dňa 7. apríla 2021 pod názvom *Stratégia pre rovnosť, inklúziu a participáciu Rómov do roku 2030*,²⁸ strategický dokument vlády SR v oblasti rovnosti a začleňovania Rómov.

4.2 Súhrn výsledkov kľúčových analýz

Inkluzívne vzdelávanie na Slovensku do roku 2021 nebolo ustanovené v školskom zákone na jeho efektívnu realizáciu v praxi. Novela školského zákona (schválená 20. 10. 2021 s účinnosťou od 1. 1. 2022) označuje inkluzívne vzdelávanie za jeden zo základných princípov výchovy a vzdelávania a vytvára elementárne možnosti na zavedenie inkluzívneho vzdelávania vo všetkých typoch škôl. Inkluzívna edukácia bola doteraz implementovaná do edukačnej praxe formou národných projektov, ktoré poskytovali školám personálnu pomoc vo forme inkluzívnych tímov, metodickej pomoci a materiálnej podpory. Z evalvačných správ národných projektov *Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzií marginalizovaných rómskych komunít (MRK1)*²⁹ Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy

²² V školskom roku 2018/2019 bola segregácia prítomná minimálne v základnom školstve (materské a stredné školy neboli vyhodnotené), a to na úrovni školy (segregácia do tried), ako aj medzi školami (segregácia do škôl v rámci obce). Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>.

²³ LAJČÁKOVÁ, J. a kol., 2017. *Školy proti segregácii. Metodická príručka na prevenciu a odstraňovanie segregácie rómskych žiakov*. Bratislava: OZ EduRoma, s. 26. ISBN 978-80-972-680-4-6.

²⁴ Dostupné na internete: <https://online.zilinskazupa.sk/getattachment/Info-modul/Sluzby/Informovanie-o-ochrane-prav-dietata,-jeho-zivota-a/Deklaracia-prav-dietata.pdf.aspx>.

²⁵ Dostupné na internete: https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/publikacie/incheonska-deklaracia_vzdelavanie-2030.pdf.

²⁶ Dostupné na internete: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/vseobecny-komentar-c-4-k-cl-24-vzdelavanie_sk.docx.

²⁷ Dostupné na internete: <https://www.planobnovy.sk/>

²⁸ Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?strategia-pre-rovnost-inkluziu-a-participaciju-romov-do-roku-2030>

²⁹ Dostupné na internete: <http://nprm2.mpc-edu.sk/sites/default/files/Evalvacna-sprava.pdf>.

(MRK2)³⁰ Projekt inkluzívnej edukácie (PRINED),³¹ Škola otvorená všetkým (ŠOV)³² Podpora predprimárneho vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít I (NP PRIM I) vyplýva, že inkluzívne tímy, realizácia celodenného výchovného systému (CVS) a spolupráca školy s rodinou priniesli efektívne edukačné výsledky. V súčasnosti prebieha riešenie národných projektov: Pomáhajúce profesie I (POP I), Pomáhajúce profesie II (POP II) a Projekt inklúzie v materských školách (NP PRIM II).

V evalvačných správach sa tiež poukazuje na základné prekážky úspešnej realizácie princípov inkluzívneho vzdelávania v reálnej školskej praxi škôl, ktoré spočívajú v nejasnom vymedzení cieľových kategórií štátnej vzdelávacej politiky v tejto oblasti, v nekonzistentnosti čiastkových cieľov a stratégií, v nedostatočnej „politickej vôli“ rešpektovať tento fenomén ako jednu z politických priorít vládnej politiky. V tejto súvislosti je potrebné identifikovať miestne ľudské a materiálne zdroje (napr. zástupcov obecných úradov a organizácií, ktorí sa venujú vzdelávaniu detí, príp. sociálnej práci s rómskou komunitou a i.; dostupné priestory v obci a pod.), aby bola zabezpečená udržateľnosť myšlienky národného projektu – podpora inkluzívneho charakteru spoluzitia rómskych a nerómskych občanov a vytváranie podmienok na bezproblémový prístup detí z MRK k predškolskému a školskému vzdelávaniu, aby projektové aktivity čo najviac zohľadňovali špecifiká jednotlivých obcí/komunít.

Do budúcnosti je potrebné, aby sa tieto formy koncepcie implementovali do školskej praxe nielen na základe realizácie národných projektov, ale aj na základe presne definovaného školského legislatívneho rámca, aby boli zabezpečené personálne, materiálno-technické a priestorové podmienky na inkluzívne vzdelávanie, zafinancované evalvačné nástroje na hodnotenie miery inkluzívneho vzdelávania, ktoré prebieha na školách nekoncepcie a na základe vlastnej iniciatívy jednotlivých pedagógov.

Aktuálne opatrenia vychádzajúce zo školského zákona č. 245/2008 Z. z. uvádzajú do praxe efektívnejší systém včasných diagnostických a intervenčných opatrení, ktoré majú eliminovať, že deti a žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) nemôžu byť prijaté do špeciálnej základnej školy alebo špeciálnej triedy na základnej škole (ZŠ) len v dôsledku ich sociálneho znevýhodnenia. Ďalšie opatrenie zavádza nový systém finančných príspevkov pre školy, ktoré vzdelávajú žiakov zo SZP v bežných triedach. Vzhľadom na veľmi nízku výšku príspevku a trvalé podfinancovanie ZŠ je veľmi nepravdepodobné, že to zlepší výsledky školského vzdelávania žiakov zo SZP, ktorých vzdelávanie môže vyžadovať aj dodatočnú podporu. Ďalšie opatrenie zákona rozširuje kompetencie štátnej školskej inšpekcie v súvislosti s monitoringom práce centier poradenstva a prevencie a špecializovaných centier poradenstva a prevencie, ktorých kompetencie sa rozšírili aj na oblasť prehodnotenia doterajších diagnostických postupov.

4.3 Vízia a základné strategické smerovanie

Logika riešenia problému *desegregácie vo výchove a vzdelávaní* na Slovensku v tomto materiáli spočíva vo formulovaní dvoch strategických cieľov, ktoré súvisia s akceptovaním procesu desegregácie vo výchove a vzdelávaní detí, žiakov a študentov bez rozdielu na úrovni štátu, samosprávnych krajov, miest a obcí, ako aj na úrovni všetkých typov škôl a školských zariadení v hlavnom prúde vzdelávania na Slovensku.

³⁰ https://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/np_docs/np_prim/publikacie_k_np_prim_i/Zaverecna_evalvacna_sprava_Praca_s_rodinou_v_NP_PRIMI_2020.pdf.

³¹ https://www.library.sk/ar1-umb/sk/detail-umb_un_cat-0223590-Evalvacna-sprava-z-projektu-PRINED-PROjekt-INKluzivnej-EDukacie/

³² <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/node/3850>

4.4 Vízia a globálny cieľ

Globálny cieľ: Prijat' opatrenia na desegregáciu vo výchove a vzdelávaní a rovnosť príležitostí pre všetky deti, žiakov a študentov bez rozdielu s rešpektovaním ich individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-vzdelávacích potrieb vo všetkých typoch škôl a školských zariadení na úrovni štátu, samosprávnych krajov, miest a obcí na Slovensku.

4.5 Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1	
Prijat' opatrenia na desegregáciu vo výchove a vzdelávaní všetkých detí, žiakov a študentov s rešpektovaním špecifik ich vývinu, individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-vzdelávacích potrieb na úrovni štátu, samosprávnych krajov, miest a obcí	
Spôsob plnenia	<p>Nastavenie inkluzívnej kultúry na Slovensku vo všetkých oblastiach štátu, a samosprávy na úrovni krajov, miest a obcí (v politickej, ekonomickej, spoločenskej a kultúrnej) - socializácia a personalizácia v školách na všetkých stupňoch vzdelávania s využitím celospoločenskej podpory v politickej (inklúzia v politike štátu a samosprávy, v školskej legislatíve), ekonomickej (ekonomická podpora štátu pri personálnom, materiálo-technickom a priestorovom zabezpečení školy na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu), kultúrnej (multikultúrny koncept, kultúrne inkluzívne kurikulum), sociálnej oblasti (sociálna inklúzia osôb so zdravotným a/alebo sociálnym znevýhodnením).</p> <p>Zavedenie opatrení vedenia a systému zodpovednosti, ktoré budú viesť k posilneniu vzťahov medzi lokálnou a národnou úrovňou, medzi poskytovateľmi vzdelávania a medzi edukačným systémom, žiakmi, ich rodinami a komunitami, ktoré smeruje k ekosystému celkovej podpory a celkového rozvoja žiaka ako aj k podpore wellbeingu všetkých aktérov zúčastňujúcich sa na vzdelávaní.</p> <p>Dodržiavanie § 23a ods. 3 písm. g) zákona č. 596/2003 Z. z. na MŠVVŠ SR na reálne zhromažďovanie údajov o školských obvodoch do Centrálného registra škôl, školských zariadení, alokovaných pracovísk a zriaďovateľov.</p> <p>Vytváranie podmienok desegregácie vo vysokoškolskej pregraduálnej a postgraduálnej príprave pedagogických a odborných zamestnancov na inkluzívne vzdelávanie vo všetkých typoch škôl.</p> <p>Zapojenie vysokoškolských pedagógov do tvorby edukačných materiálov pre všetky deti, žiakov a študentov s rešpektovaním špecifik ich vývinu, individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-vzdelávacích potrieb vo všetkých typoch škôl a školských zariadení.</p> <p>Angažovanie vysokoškolských študentov a pedagógov v rámci dobrovoľníckej činnosti (centrá pre deti a rodiny, sociálne služby, služby a zariadenia pomoci obetiam domáceho násillia a násillia na ženách, azylové domy pre deti migrantov, s individuálnou a diferencovanou edukačnou podporou pre deti v sociálnej a hmotnej núdzi, a to aj v súvislosti s dôsledkami pandémie COVID-19.</p>

STRATEGICKÝ CIEĽ 2

Prijat' opatrenia na desegregáciu vo výchove a vzdelávaní všetkých detí, žiakov a študentov s rešpektovaním špecifik ich vývinu, individuálnych osobitostí a rozmanitých výchovno-

vzdelávacích potrieb na úrovni všetkých typov škôl a školských zariadení v hlavnom prúde vzdelávania

Spôsob plnenia

Desegregácia vo výchove a vzdelávaní všetkých detí, žiakov a študentov (aj so zdravotným a/alebo sociálnym znevýhodnením) v školách a školských zariadeniach v hlavnom prúde vzdelávania (vytváranie inkluzívnej edukačnej praxe vo formálnom a neformálnom vzdelávaní, identifikácia nových možností a príležitostí na vzdelávanie všetkých v prepojení školy so životom).

Metodické usmernenia pre zriaďovateľov škôl na prevenciu a odbúravanie segregácie vo výchove a vzdelávaní, na systém monitorovania procesu desegregácie, pilotné overenie úprav školských obvodov na desegregačnom princípe a evalvácia.

Príprava zriaďovateľov všetkých typov škôl a školských zariadení na inkluzívne vzdelávanie, manažment školy na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu, školský podporný tím na zabezpečenie materiálno-technického a priestorového vybavenia.

Možnosť využitia sociálnej práce do procesu desegregácie vo výchove a vzdelávaní v rámci činnosti sociálneho pracovníka v preventívnej (vzdelávanie, osвета, poradenské služby, depistáž), kuratívnej (sociálna pomoc, štátne sociálne dávky, sociálne služby, represívne a direktívne sociálne opatrenia, sociálne poradenstvo), rehabilitačnej oblasti (opatrenia na odstránenie alebo zmiernenie následkov negatívnych sociálnych javov), a to v rámci individuálnej, skupinovej a komunitnej sociálnej práce.

Spolupráca zriaďovateľov škôl s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, s metodicko-pedagogickými centrami, Rómskym vzdelávacím centrom (ROCEPO) a ostatnými pomáhajúcimi profesiami v rámci manažmentu inkluzívnych škôl a školských zariadení.

Riešenie problému segregácie, nediskriminácie a zintenzívnenia intervencií v boji s protirómskym rasizmom u detí a žiakov v rómskych školách a ich smerovania k inkluzívnej škole (možnosť vzniku spádových škôl).

Riešenie problému segregácie detí, žiakov a študentov so zdravotným a/alebo sociálnym znevýhodnením s cieľom ukončiť ich segregáciu zaistením triednej výučby v dostupných vzdelávacích inštitúciách. Zabezpečiť im primeranú podporu vrátane zabezpečenia plynulého prechodu z jedného stupňa vzdelávania na druhý na rovnakom základe s ostatnými.

Prijať ciele opatrenia a flexibilné formáty odbornej prípravy s cieľom zabezpečiť inkluzívne a prístupné programy odborného vzdelávania a prípravy aj pre študentov so zdravotným znevýhodnením v súlade s požiadavkou európskej Stratégie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030.

Vytvorenie vzdelávacích aktivít zameraných na predchádzanie a riešenie segregácie vo vzdelávaní riaditeľov škôl, starostov obcí a úradníkov okresných úradov.

Spolupráca riaditeľov škôl so zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie, v rámci depistážnych vyšetrení detí s iným materinským jazykom s podporou pedagogického asistenta so znalosťou jazyka národnostnej menšiny (rómskeho) na prekonávanie jazykovej bariéry.

Podpora a využívanie mentorských a štipendijných programov ponúkaných neziskovými organizáciami (napr. Roma Education Fund Slovensko pre stredoškôľakov a vysokoškôľakov, Divé maky a iné).

Možnosť výberu a uplatnenia školských podporných opatrení (celodenný výchovný systém, pedagogický asistent, mentoring, tútorstvo, štipendiá, školenia, kurzy, doučovanie, sťaže, vzdelávanie učiteľov – špecializačné kvalifikačné štúdium,

	špecializačné inovačné štúdium a pod.) pre žiakov zo SZP s cieľom ukončenia povinnej školskej dochádzky vo veku 18 rokov a uplatnenia na trhu práce v danom regióne prepojenosti na stredné odborné vzdelávanie.
--	--

5 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 4: DEBARIERIZÁCIA ŠKOLSKÉHO PROSTREDIA

Univerzálne navrhovanie a univerzálny dizajn prirodzene inkluzívneho školského prostredia

5.1 Definícia a analýza riešeného problému

Každý človek má právo byť vzdelávaný v prirodzenom heterogénnom prostredí, ktoré akceptuje diverzitu ľudí a vedie k sociálnej inklúzii. Dôsledné začlenenie všetkých jednotlivcov do vzdelávacieho procesu je úzko späté s potrebou zabezpečiť inkluzívne školské prostredie na základe princípov univerzálneho navrhovania, ako aj elimináciu fyzických, informačných, komunikačných, psychických a sociálnych bariér v existujúcom prostredí.

Navrhovaná stratégia v oblasti debarierizácie školského prostredia nadväzuje na Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (2018 – 2027),³³ ktorého jedným z cieľov je vytvorenie „školsťva dostupného pre všetkých“ a postupné odstraňovanie bariér vo vzdelávaní. Stratégia tiež reflektuje Plán obnovy a odolnosti SR, komponent 6, časť 3.2.1 Investíciu 1 týkajúcu sa debarierizácie školských budov na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému. Dôležitým východiskovým materiálom je Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím,³⁴ v ktorom je definované univerzálne navrhovanie (v článku 2), požiadavky na prístupnosť (v článku 9) a inkluzívne vzdelávanie (v článku 24).

5.2 Súčasný stav a očakávaný budúci vývoj

Situácia na Slovensku z hľadiska bezbariérovej prístupnosti školského prostredia nie je uspokojivá. Bariéry sú identifikované najmä v súvislosti s fyzickým prostredím (architektonické bariéry), avšak v školskom prostredí existujú aj ďalšie bariéry, napr. v komunikácii (komunikačné bariéry), v prístupe k informáciám (informačné bariéry), v myslení (psychické bariéry), ale aj v prístupe k ľuďom (sociálne bariéry), či vo vhodnosti prostredia pre osoby so zvýšenou zmyslovou citlivosťou. Pre ich elimináciu je dôležité stanovenie pravidiel (v oblasti debarierizácie existujúceho prostredia aj v tvorbe inkluzívneho školského prostredia metódou univerzálneho navrhovania), pochopenie princípov bezbariérovosti prostredia a postupné zavádzanie systematických krokov vrátane vzdelávania kľúčových aktérov.

5.3 Revízia existujúcich opatrení

Doterajšie chápanie bezbariérovosti bolo často nastavené len na čiastkové riešenia debarierizácie ako napríklad na vybudovanie bezbariérového vstupu do budovy. Deklarované bezbariérové riešenia často nespĺňajú základné požiadavky ustanovené v právnych predpisoch Slovenskej republiky, napr. dĺžka a sklon rampy, šírka dverí, prístupnosť informácií a pod. Debarierizácia a bezbariérová prístupnosť je spoločnosťou chápaná veľmi vágne, neexistujú systémové opatrenia a kontrolné mechanizmy vedúce k zlepšeniu súčasného stavu. V súčasnom chápaní debarierizácie tiež absentuje tvorba prostredia vhodného pre jednotlivcov s poruchami autistického spektra a inými diagnózami, ktoré sa prejavujú zvýšenou zmyslovou citlivosťou.

³³Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018-2027. <https://www.minedu.sk/data/att/13285.pdf>

³⁴Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.

Z tohto dôvodu je návrh jednotných (univerzálne platných) stratégií a opatrení v oblasti debarierizácie veľmi dôležitý. Pozornosť by mala byť sústredná najmä na vytvorenie *komplexného inkluzívneho prostredia* metódou *univerzálneho navrhovania/dizajnu*, zahŕňajúc bezbariérovú prístupnosť prostredia rešpektujúceho jednotlivcov s rôznym zdravotným znevýhodnením vrátane osôb so zvýšenou zmyslovou citlivosťou, ako aj prístupnosť informačných a komunikačných zdrojov/nástrojov, vzdelávacích metód, materiálov a podobne. V Dohovore v článku 2 Vymedzenie pojmov je definované univerzálne navrhovanie/dizajn ako „*navrhovanie výrobkov, prostredia, programov a služieb tak, aby ich mohli využívať v najväčšej možnej miere všetci ľudia bez nevyhnutnosti úprav alebo špeciálneho dizajnu. Univerzálny dizajn zároveň nevyklučuje asistenčné zariadenia pre určité skupiny jednotlivcov so zdravotným postihnutím, ak je to potrebné.*“

5.4 Súhrn výsledkov kľúčových analýz

Monitorovanie bezbariérovej prístupnosti sa doposiaľ realizovalo najmä v prostredí vysokých škôl. Výsledky prieskumu³⁵ poukazujú na nevyhovujúci stav, pričom z celkového počtu 43 hodnotených budov bolo 46,51 % bariérových. Najhoršia situácia bola zdokumentovaná v prístupnosti študentských domovov, z ktorých až 90 % nevyhovuje požiadavkám bezbariérovosti. Podobne aj výsledky reprezentatívneho výskumu *To dá rozum* (2019)³⁶ naznačili, že fyzické bariéry sú považované za prekážku vzdelávania detí a žiakov a ich prítomnosť môže prispievať k predčasnému ukončeniu školskej dochádzky žiakov so zdravotným znevýhodnením. Títo žiaci sú tiež často nútení odísť zo školy, ktorá im vyhovuje z hľadiska vzdialenosti, kvality, zamerania, príp. iných parametrov a uprednostniť školu, ktorá poskytuje bezbariérové prostredie. Negatívnou skutočnosťou je aj absencia komplexného monitoringu bariérovosti/bezbariérovosti školského prostredia a neexistencia metodologickej podpory v podobe manuálov, príp. efektívnych stratégií skvalitňovania a absencia interných a externých kontrolných mechanizmov.

5.5 Vízia a základné strategické smerovanie

Hlavnou víziou v oblasti debarierizácie je komplexná implementácia metódy univerzálneho navrhovania do školského prostredia tak, aby boli všetkým aktérom poskytnuté rovnaké príležitosti zúčastňovať sa nielen vzdelávacích aktivít, ale aj športových, voľnočasových a iných záujmových činností a aby im bola umožnená aktívna participácia na spoločenskom/sociálnom živote, vedúca k plnému začleneniu – sociálnej inklúzii.

5.6 Logika intervencie, hierarchia cieľov stratégie

V nadväznosti na analýzu dostupných dát a v súlade s platnými právnymi predpismi SR bude v najbližšom období potrebné:

---

³⁵Čerešňová, Z., Rollová, L., Končeková, D. *Hodnotenie prístupnosti architektonického prostredia vysokých škôl na Slovensku*. Bratislava: SPEKTRUM STU, 2018.

³⁶Hall, R., Drál, P., Fridrichová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., Vančíková, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na <https://analiza.todarozum.sk>

- v súlade s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím *implementovať požiadavky univerzálneho navrhovania/dizajnu* do legislatívnych predpisov súvisiacich s tvorbou školského prostredia na všetkých stupňoch a vo všetkých druhoch a formách vzdelávania, vrátane celoživotného vzdelávania;
- *zabezpečiť celkovú prístupnosť vonkajšieho a vnútorného prostredia* škôl a orientačno-informačných systémov v školských budovách a areáloch, flexibilitu zariadenia priestorov, prekonávanie výškových rozdielov, bezbariérové hygienické zariadenia, možnosť využívať všetky priestory, vrátane stravovacích zariadení, športových a voľnočasových priestorov a pod. (*eliminácia architektonických bariér*);
- v rámci informačno-komunikačnej prístupnosti *podporovať dostupnými metódami transfer informácií z prostredia a v prostredí*, zabezpečovať vnímateľnosť a prehľadnosť informácií (napr. “Easy to read” systém), zabezpečovať prístupné formy/alternatívy informácií, dostupnosť informačno-komunikačných systémov, asistenčných technológií, prístupnosť webových stránok a pod. (*eliminácia komunikačných a informačných bariér*);
- systematickými a cieľovými aktivitami zameranými na zmenu prístupu aktérov k vzdelávaniu, zmenu spôsobu myslenia a podporu chápania a tolerovania rôznorodosti *postupne eliminovať psychické a sociálne bariéry* tvoriace závažné inhibítory vo vzdelávaní,
- zosúladením školského prostredia s potrebami jednotlivcov so zdravotným znevýhodnením a zvýšenou zmyslovou citlivosťou, *eliminovať iné fyzické/sociálne bariéry* (napr. vytvorením kvalitného akustického, farebného a svetelného riešenia prostredia, vytvorením oddychových a kľudových zón, a podobne).

5.7 Strategické oblasti

Univerzálna prístupnosť inkluzívneho školského prostredia zahŕňa viaceré strategické oblasti súvisiace so vzdelávaním:

- prístupnosť a užívateľnosť školského prostredia;
- informačnú a komunikačnú prístupnosť, alternatívne formy komunikácie;
- prístupnosť edukačného prostredia, edukačných materiálov a vzdelávacích programov;
- prístupnosť sociálne akceptovateľného a rôznorodého tolerujúceho prostredia podporujúceho diverzitu všetkých jeho aktérov.

5.8 Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1	
Postupne zabezpečovať prístupnosť a užívateľnosť školského prostredia	
Spôsob plnenia	<p>Dosahovanie celkovej bezbariérovej prístupnosti, používateľnosti, flexibility a bezpečnosti prostredia školských budov a areálov vrátane stravovacích, športových a voľno-časových priestorov v súlade s princípmi univerzálneho navrhovania.</p> <p>Zabezpečenie systémového riešenia a vytvárania vyhovujúcich priestorov na sebaobslužné a zdravotné úkony vrátane diétného stravovania na všetkých stupňoch škôl.</p> <p>Postupné zabezpečovanie budov a areálov orientačnými a evakuačnými schémami a systémami, najmä pre jednotlivcov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie; pre jednotlivcov s auditívnou a vizuálnou nedostatočnosťou, s</p>

	<p>intelektovým obmedzením, poruchou autistického spektra, či inými špecifickými vývinovými poruchami.</p> <p>Spracovanie hodnotiacich kritérií na bezbariérovú prístupnosť školského prostredia.</p> <p>Spracovanie časového harmonogramu postupnej identifikácie (monitorovanie a hodnotenie) a odstraňovania bariér v školskom prostredí.</p> <p>Definovanie a podrobná špecifikácia kritérií (štandardov kvality) bezbariérového inkluzívneho školského prostredia v súlade s platnou legislatívou a princípmi univerzálneho navrhovania (prístupnosť, užívateľnosť, vnímateľnosť, bezpečnosť, adaptabilita, flexibilita, komfort, priateľskosť prostredia a jeho vhodnosť vzhľadom na špecifické potreby jednotlivcov).</p> <p>Presadzovanie zmien v legislatíve týkajúcich sa implementácie univerzálneho navrhovania školského prostredia a príprava kontrolných a sankčných mechanizmov na dodržiavanie predmetných ustanovení v platných právnych predpisoch vecne prislúchajúcich k tejto oblasti.</p> <p>Návrh špecifikácie a konkretizácie minimálnych požiadaviek na prístupnosť školského prostredia v právnych predpisoch Slovenskej republiky.</p> <p>Presadenie využívania verejných zdrojov v školskom prostredí v súlade s princípmi univerzálneho navrhovania v zmysle čl. 9 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.</p>
--	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 2

Podporovať zabezpečenie informačnej a komunikačnej prístupnosti a využívania alternatívnych foriem komunikácie

Spôsob plnenia	<p>Zabezpečovanie bezbariérového prístupných IKT pre vzdelávanie.</p> <p>Akcentácia využívania asistenčných technológií vo vzdelávaní.</p> <p>Sprístupňovanie webových stránok, mobilných aplikácií a elektronických dokumentov vzdelávacích inštitúcií (vrátane ľahko čitateľných verzií).</p> <p>Zabezpečovanie dostupných foriem informovanosti a prístupnosti informácií.</p> <p>Zabezpečovanie efektívnych podmienok pre využívanie alternatívnych a augmentatívnych foriem komunikácie (Braillovo písmo, posunkový jazyk), ako aj ďalších dostupných prostriedkov a spôsobov komunikácie.</p>
----------------	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 3

Sprístupňovať edukačné prostredie, edukačné materiály a vzdelávacie programy všetkým bez rozdielu

Spôsob plnenia	<p>Vypracovanie návrhu opatrení na vytvorenie prístupného, nediskriminačného a bezpečného vzdelávacieho prostredia pre všetkých aktérov vo vzdelávaní v zmysle eliminácie komunikačných, sociálnych, psychických a informačných bariér.</p> <p>Postupné zabezpečenie inkluzívneho školského prostredia potrebnými kvalitnými a dostupnými edukačnými materiálmi v prístupných formách/formátoch pre jednotlivcov so zmyslovými, pohybovými, intelektovými a inými špecifickými/pervazívnymi vývinovými obmedzeniami.</p> <p>Podpora implementácie inovatívnych metód do vyučovania podporujúceho inkluzívne vzdelávanie, ktoré flexibilne reagujú na rôznorodé potreby, možnosti a schopnosti žiakov (Universal Design for Learning, Universal Design for Instruction).</p> <p>Spracovanie časového harmonogramu eliminácie bariér v školskom prostredí.</p>
----------------	--

	<p>Vypracovanie návrhu dotačnej schémy na poskytnutie účelovo viazaných prostriedkov na odstraňovanie existujúcich bariér.</p> <p>Návrh spôsobov a systému monitorovania debarierizácie školského prostredia.</p> <p>Vypracovanie návrhu opatrení na podporu implementácie metódy univerzálneho navrhovania/dizajnu v školskom prostredí.</p>
--	---

<p>STRATEGICKÝ CIEĽ 4</p> <p>Vytvárať sociálne akceptovateľné a rôznorodé tolerujúce inkluzívne prostredie podporujúce úspešnosť všetkých žiakov</p>	
<p>Spôsob plnenia</p>	<p>Príprava návrhu možností systematického vzdelávania pedagógov v oblasti debarierizácie a univerzálneho navrhovania.</p> <p>Rozširovanie ponuky ďalšieho vzdelávania o kurzy, školenia, semináre, workshopy a i. v oblasti inkluzívneho vzdelávania, univerzálneho dizajnu vo vzdelávaní, univerzálneho navrhovania a zabezpečovania bezbariérového školského prostredia.</p>

6 PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 5: PRÍPRAVA A VZDELÁVANIE PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV A ODBORNÝCH ZAMESTNANCOV

6.1 Definícia a analýza riešeného problému

Implementácia inkluzívneho vzdelávania do pedagogickej praxe si vyžaduje vyššiu mieru personalizácie vzdelávania, flexibilnejšie a inovatívnejšie vyučovacie metódy, organizačné formy, stratégie vzdelávania, ako aj modely efektívnej spolupráce učiteľa, pedagogického asistenta a ďalších členov školského podporného tímu.

Vychádzajúc z východiskových princípov výchovy a vzdelávania, a to inkluzívneho vzdelávania, zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie, rovnoprávnosti prístupu k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb jednotlivca a jeho spoluzodpovednosti za svoje vzdelávanie, pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci musia byť pripravení uspokojovať rozmanité potreby všetkých účastníkov vzdelávania, rešpektujúc ich výchovno-vzdelávacie potreby, zdravotné znevýhodnenie, talent, záujmy, sociálne či kultúrne prostredie, motivovať ich k učeniu sa a smerovať k dosiahnutiu výchovno-vzdelávacích cieľov.

Dôležitá je aj potreba flexibilne meniť výchovno-vzdelávacie prostredie, individualizovať podporu pre všetkých účastníkov výchovy a vzdelávania, aktívne ich zapájať do výchovno-vzdelávacích činností, byť schopný implementovať univerzálne navrhovanie v inkluzívnom prostredí, využívať efektívne vyučovacie metódy, organizačné formy a flexibilné formy hodnotenia individuálneho pokroku účastníka. Tiež je nevyhnutné spolupracovať s rodičmi, koordinátorom školského podporného tímu a ďalšími odborníkmi školského podporného tímu v zmysle transdisciplinárnej spolupráce, poskytovať alternatívne spôsoby plnenia výchovno-vzdelávacích požiadaviek, orientovať sa v nárokovateľných podporných opatreniach tak, aby bolo vzdelávanie dostupné pre všetky deti, žiakov a študentov pri rešpektovaní ich dôstojnosti a rovnakých práv na vzdelávanie, vrátane stredného a vysokoškolského vzdelávania, odbornej prípravy na výkon povolania, vzdelávania dospelých a celoživotného vzdelávania bez diskriminácie a na rovnakom princípe s ostatnými účastníkmi. Podľa Všeobecného komentára č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie, ktorý poskytuje záväzný výklad čl. 24 (Vzdelávanie) Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím je potrebné proces vzdelávania všetkých učiteľov pôsobiach v oblasti predškolského, základného, stredoškolského, vysokoškolského a vyššieho odborného vzdelávania zamerať na kľúčové schopnosti a hodnoty potrebné na prácu v inkluzívnom vzdelávacom prostredí. Takýto proces si vyžaduje prispôsobenie prípravného aj priebežného vzdelávania tak, aby sa v čo najkratšom čase dosiahli príslušné úrovne zručností s cieľom uľahčiť prechod k inkluzívnemu vzdelávaciemu systému,³⁷ a to pri zabezpečení systému podpory a zdrojov vo vzdelávacích inštitúciách na všetkých úrovniach vrátane partnerstiev medzi susednými vzdelávajúcimi inštitúciami, nevynímajúc univerzity, zástupcov pedagogickej obce a zriaďovateľov, ako aj podpory na báze spolupráce, partnerskej podpory s občianskou spoločnosťou a miestnymi komunitami.

---

³⁷ Všeobecný komentár č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie. 2016. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím OSN.

6.2 Revízia existujúcich opatrení

Medzinárodný výskum TALIS 2018³⁸ poukázal, že v porovnaní s rokom 2013 bol zaznamenaný nárast percentuálneho podielu riaditeľov, ktorí uviedli, že kvalitnú výučbu v ich škole veľmi obmedzuje nedostatok učiteľov s odbornou spôsobilosťou vo výučbe žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami (nárast o 6,6 percentuálnych bodov). Okrem nedostatku pedagogických a odborných zamestnancov, ktorí by poskytovali podporu pri vzdelávaní heterogénneho kolektívu detí a žiakov, je problémom aj metodická nepripravenosť učiteľov a pedagogických asistentov na požadovanú diferenciaciu vo vzdelávaní. Prieskum autorov Hall, Drál, Fridrichová a kol. z roku 2019³⁹ zistil, že 71,2 % slovenských učiteľov materských, základných a stredných škôl neabsolvovalo žiadne ďalšie vzdelávanie v oblasti diferencovanej podpory vzdelávania detí a žiakov, pričom 66,2 % učiteľov vyjadrilo potrebu si takéto vzdelávanie doplniť. Podľa vyššie spomínaných autorov je problémom aj chýbajúce vzdelanie, supervízia a externá metodická podpora pedagogických asistentov. Pedagogickí asistenti v súčasnosti získavajú metodickú podporu prevažne od učiteľov, ktorí sa sami necítia byť pripravení v dostatočnej miere na efektívne vzdelávanie detí a žiakov s rozmanitými potrebami. Problémom sa ukazuje aj nedostatočná špecifikácia postavenia pedagogického asistenta vo vyučovacom procese, čo v pedagogickej praxi často vedie k tomu, že rola asistenta učiteľa (ktorý má byť pedagogickým asistentom pri edukácii všetkých detí/žiakov v triede), sa posúva viac do roly asistenta konkrétneho žiaka so ŠVVP.

Najviac učiteľov (t. j. 22,2 %) v krajinách OECD deklarovalo potrebu ďalšieho vzdelávania práve v oblasti vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, na Slovensku to deklarovalo až 26,5 % učiteľov. Takmer 43 % slovenských učiteľov súhlasilo, že v ich ďalšom vzdelávaní im bránia najmä skutočnosť, že ďalšie vzdelávanie je príliš drahé a neexistujú žiadne stimuly na ich účasť v ďalšom vzdelávaní. Až 47,2 % riaditeľov slovenských škôl súhlasilo s tvrdením, že prekážkou v ďalšom vzdelávaní pedagogických zamestnancov je skutočnosť, že neexistuje vhodná ponuka ďalšieho vzdelávania.⁴⁰ Medzinárodný výskum TALIS 2018⁴¹ poukázal aj na skutočnosť, že 72,6 % začínajúcich slovenských učiteľov (OECD 65,5 %) sa počas svojho prvého zamestnania nezúčastnilo žiadnych formálnych ani neformálnych zaškoľovacích aktivít. V súčasnosti prichádzajú do praxe absolventi vysokých škôl, ktorí počas štúdia neboli v dostatočnej miere pripravovaní na inkluzívne vzdelávanie a na prácu s heterogénnym kolektívom detí a žiakov. Preto je nevyhnutné získavať kompetencie pre inkluzívne vzdelávanie už počas pregraduálnej prípravy budúcich pedagogických a odborných zamestnancov a kontinuálne ich prehľbovať ďalším vzdelávaním.

6.3 Vízia a základné strategické smerovanie

Pre efektívne inkluzívne vzdelávanie na Slovensku je nevyhnutné doplniť pracovnú náplň pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov o prvky inkluzívneho vzdelávania vrátane transdisciplinárnej komunikácie v rámci podporného tímu, primárnej a sekundárnej edukácie.

Dôležité je tiež zabezpečiť ich dostatočný počet a postupne zvyšovať kvalitu ich profesijných kompetencií v inkluzívnom vzdelávaní zavedením zmien v pregraduálnej príprave

³⁸ TALIS 2018 Results. Teachers and School Leaders as Lifelong Learners: Volume I., 2019. OECD. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

³⁹ Hall, R., Drál, P., Fridrichová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., Vančíková, K., 2019. Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum. Bratislava: Mesa10. Dostupné na <<https://analiza.todarozum.sk>>

⁴⁰ TALIS 2018 Results. Teachers and School Leaders as Lifelong Learners: Volume I., 2019. OECD. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

⁴¹ Ibidem.

a ďalšom vzdelávaní pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, ako vytvoriť aj stabilný a dlhodobý finančný mechanizmus pre nárokovateľné personálne kapacity v školách a školských zariadeniach.

Vychádzajúc z vyššie analyzovaného diskurzu pregraduálna príprava a ďalší profesijný rozvoj pedagogických a odborných zamestnancov by mali byť významne podporený realizáciou pedagogických a odborných praxí v špeciálnych školách, špeciálnych zariadeniach a v inkluzívnom školskom prostredí, čo zdôrazňuje aj bod 71 čl. V. Všeobecného komentára č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie,⁴² podľa ktorého učitelia musia mať k dispozícii zariadenia na praktické skúsenostné vzdelávanie, kde môžu získať sebaistotu a zručnosti potrebné na riešenie rôznych problémov a výziev týkajúcich sa inklúzie.

V pregraduálnej a postgraduálnej príprave budúcich pedagogických a odborných zamestnancov je potrebné kontinuálne sa venovať, okrem základných východísk inkluzívneho vzdelávania (teda jeho princípom, legislatívnym a etickým otázkam), aj príprave študentov v oblasti diferencovaného prístupu vo vzdelávaní, individualizovanému prístupu vychádzajúceho z princípov univerzálneho dizajnu vo vzdelávaní, manažmentu triedy (aj s dôrazom na efektívnu spoluprácu učiteľa a pedagogického asistenta, využívaniu tandemového vzdelávania a prípravu flexibilného vzdelávacieho prostredia), aktívnej participácii žiakov a študentov pri plánovaní vzdelávania, ďalej problematike rozvíjania vzťahov medzi žiakmi a študentmi, predchádzaniu a riešeniu problémového správania, stigmatizácie a odstraňovaniu fyzických, informačných, komunikačných, psychických a sociálnych bariér v inkluzívnom vzdelávaní. V neposlednom rade aj príprave na transdisciplinárnu spoluprácu s členmi školského podporného tímu a ďalšími odborníkmi včítane siet'ovania so sociálnymi službami a subjektami sociálno-právnej ochrany detí.

Proces implementácie inkluzívneho vzdelávania do školstva je nutné podporiť aj dostupnosťou celoživotného kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov z praxe. V kontexte inkluzívneho vzdelávania chápeme ďalšie vzdelávanie ako kontinuálne prebiehajúci proces prehlbovania, zdokonaľovania a rozširovania profesijných kompetencií pozostávajúci z formálnych a neformálnych vzdelávacích aktivít, ako aj informálneho učenia sa v priebehu získavania vlastných praktických skúseností v inkluzívnom prostredí, ktoré umožňujú sledovať aktuálne legislatívne zmeny a najnovšie na výskume založené prístupy v oblasti diagnostiky, poradenstva, intervencie, výchovy a vzdelávania, desegregácie, destigmatizácie a debarierizácie v inkluzívnom prostredí vrátane inkluzívnej didaktiky, uplatňovania univerzálneho dizajnu a udržiavania požadovaných profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov na vykonávanie ich náplne práce v rámci inkluzívneho vzdelávania. V tomto procese je nutné organizáciami MŠVVŠ SR zabezpečiť odbornú-metodickú poradenstvo manažmentu škôl a školských zariadení pri zavádzaní inkluzívneho vzdelávania a podporu profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov.

6.4 Vízia a globálny cieľ

Cieľom prioritnej oblasti č. 5 je akcentovať význam celoživotného vzdelávania a zabezpečiť vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v oblasti inkluzívneho vzdelávania vo všetkých stupňoch škôl a školských zariadení v horizonte cca 10 rokov. Cieľovou skupinou sú tak študenti, ktorí po ukončení vysokoškolského vzdelávania budú pracovať na pozíciách pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, avšak

---

⁴² *Všeobecný komentár č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie. 2016. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím OSN.*

početnejšou cieľovou skupinou sú pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci, ktorí vykonávajú svoje povolanie už v pedagogickej praxi v rôznych typoch škôl a školských zariadení v rozličných pracovných pozíciách.

6.5 Opis cieľov v strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1 Zvýšiť kvalitu zručností pedagogických a odborných zamestnancov a motivovať ich k celoživotnému profesijnému rozvoju	
Spôsob plnenia	<p>Legislatívne vymedziť profesijné kompetencie pracovnej činnosti pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v rámci inkluzívneho vzdelávania a zosúladienie v rámci jednotlivých zákonov.</p> <p>Vypracovať analýzu vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.</p> <p>Identifikovať oblasti a témy vzdelávania zohľadňujúce princípy transdisciplinárnej spolupráce a filozofiu inklúzie v praxi.</p> <p>Nastaviť procesy monitorovania kvality vzdelávania z hľadiska ich využiteľnosti a dlhodobého prínosu.</p> <p>Zaviesť legislatívne zmeny v profesijnom rozvoji pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov za účelom ich kontinuálneho vzdelávania v oblasti inkluzívneho vzdelávania.</p> <p>Poskytovať účelovo viazaný finančný príspevok na profesijný rozvoj pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov pre inkluzívne vzdelávanie.</p> <p>Zvýšiť kompetentnosť pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov na inkluzívne vzdelávanie dostupnou ponukou formálneho a neformálneho vzdelávania.</p> <p>Poskytovať supervízie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov pri realizácii inkluzívneho vzdelávania a poskytovať odbornú-metodické poradenstvo.</p> <p>Zabezpečiť organizáciami MŠVVŠ SR odbornú-metodické poradenstvo manažmentu škôl a školských zariadení cez pracoviská na úrovni jednotlivých krajov pri zavádzaní inkluzívneho vzdelávania do praxe, pri implementácii kurikulárnych zmien a podpore profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov.</p>

STRATEGICKÝ CIEĽ 2 Zvýšiť úroveň pregraduálnej prípravy v študijných programoch pripravujúcich pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti inkluzívneho vzdelávania	
Spôsob plnenia	<p>Aktualizovať študijné programy vrátane programov doplnujúceho pedagogického štúdia s akcentom na implementáciu inkluzívneho vzdelávania do všetkých</p>

	<p>stupňov vzdelávania a získanie prenositeľných spôsobilostí, využitelných v budúcom kariérom uplatnení.</p> <p>Implementovať obsah inkluzívneho vzdelávania do pregraduálnej prípravy učiteľov pre predprimárne vzdelávanie, pre základné vzdelávanie (primárne a nižšie sekundárne vzdelávanie) a pre stredné vzdelávanie zvýšením počtu kreditov (ECTS) a navýšením počtu povinných a povinne voliteľných predmetoch zameraných na inkluzívne vzdelávanie.</p> <p>Implementovať obsah inkluzívneho vzdelávania do prípravy odborných zamestnancov zvýšením počtu kreditov (ECTS) a navýšením počtu povinných a povinne voliteľných predmetoch zameraných na inkluzívne vzdelávanie.</p> <p>Zameriavať špecifickú pozornosť na reflexiu cieleného vytvárania podmienok pre inkluzívne vzdelávanie v rámci pedagogickej praxe študentov učiteľských študijných programov a študijných programov pre odborných zamestnancov.</p> <p>Zvyšovať počet záverečných prác študentov s témou riešenia aktuálnych problémov praxe v oblasti inkluzívneho vzdelávania v danom študijnom programe.</p> <p>Aktívne zapájať študentov do riešenia výskumných projektov zameraných na inkluzívne vzdelávanie.</p>
--	---

7. PRIORITNÁ OBLASŤ Č. 6: DESTIGMATIZÁCIA

7.1 Definícia a analýza riešeného problému

Za jednu z rozhodujúcich oblastí naplnenia cieľov inkluzívneho vzdelávania považujeme formovanie a utváranie postojov, vzťahov a rovnakých práv všetkých ľudí. Inklúzia predstavuje snahu umožniť komunitám, systémom a štruktúram bojovať proti diskriminácii vrátane škodlivých stereotypov, uznať rozmanitosť, podporiť účasť a prekonať prekážky vzdelávania a zapájania sa všetkých osôb, a to so zameraním na blaho a úspešnosť detí a žiakov so zdravotným postihnutím, zo sociálne znevýhodneného prostredia, s jazykovou odlišnosťou, nadaním a talentom.

Stigmatizácia je proces sociálneho označovania, v ktorom určití jednotlivci alebo sociálna skupina dostanú od spoločnosti „označenie“ (nálepku), ktorým sa im pripisujú znaky pochádzajúce zo stereotypu, a nie zo znalostí o ich skutočnom správaní sa. Stigmatizovaní jednotlivci majú, alebo sa predpokladá, že majú, nejaký atribút alebo charakteristiku, ktorá je v konkrétnom sociálnom kontexte devalvovaná.⁴³

Destigmatizácia znamená dosiahnutie zmeny v ponímaní členov marginalizovanej skupiny členmi majoritnej skupiny. Súčasná prax identifikuje štyri druhy stigmy.⁴⁴ **Verejná stigma** – predstavuje sociálne a psychologické reakcie verejnosti na ľudí vykazujúcich stigmatu, ovplyvňuje stigmatizovaného jedinca prostredníctvom negatívneho zaobchádzania, prostredníctvom negatívnej skúsenosti alebo zážitku alebo očakávania stigmatizácie zo strany okolia, má škodlivé účinky dôsledky pre psychickú pohodu, znižuje vlastnú hodnotu a vedie až k psychickému utrpeniu.

Druhým typom stigmy tzv. **sebastigma**, resp. **internalizovaná stigma**, ktorá odráža sociálne a psychologické vplyvy stigmy na jednotlivca so stigmou. Predstavuje proces, v ktorom jedinec prijíma negatívne stereotypy, súhlasí s ich obsahom a očakáva negatívne posudzovanie zo strany okolia. Tretí typ stigmatizácie je tzv. **asociatívna stigmatizácia**, prináša so sebou sociálne a psychologické reakcie na ľudí spojených, spájaných so stigmatizovanou osobou (napr. rodina a priatelia). **Štrukturálna stigma** je definovaná ako legitimizácia a zachovanie stigmatizovaného statusu inštitúciami a ideologickými systémami spoločnosti. Všetky druhy stigmatizácie sú vzájomne prepojené.

7.2 Prostredie a očakávaný budúci vývoj

Skúsenosti z posledných rokov poukazujú na skutočnosť, že prostredie školy má problém prijať žiaka s odlišnosťou a vytvoriť mu plnohodnotné a podnecujúce školské prostredie na jeho komplexný rozvoj. Z tohto dôvodu je potrebné vytvoriť nástroje, ktoré budú zastrešené príslušnou inštitúciou, príslušnou organizačnou aj obsahovou štruktúrou, a ktoré budú eliminovať prejavy aj dôsledky stigmatizácie. Je potrebné ich implementovať do prostredia škôl a školských kolektívov. Procesy spojené s redukciou destigmatizácie vzhľadom na jej dôležitosť implementovať do kultúrneho rámca každej školy. Procesy spojené s destigmatizáciou v akomkoľvek kontexte udržiavať pomocou preventívnych opatrení.

⁴³Neszmerý, Š. Uplatňovanie základných strategických princípov v sociálnej práci. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2020, (8)1, s. 1-11. <https://revue.vsdanubius.sk/sites/default/files/Neszm%C3%A9ry%202020%C5%A0.%20-%20Uplat%C5%88ovanie%20z%C3%A1kladn%C3%BDch%20strategick%C3%BDch.pdf>

⁴⁴Bos, A. E. R., Pryor, J. B., Glenn D. Reeder, G. D., Stutterheim, S. E. Stigma. In *Advances in Theory and Research, Basic and Applied Social Psychology*. 2013, (35)1, 1-9 <http://dx.doi.org/10.1080/01973533.2012.746147>

Definovať a implementovať konkrétne intervenčné opatrenia zamerané na destigmatizáciu v inkluzívnom prostredí a vytvárať pozitívne postoje k odlišnosti.

7.3 Revízia existujúcich opatrení

Súčasná spoločnosť sa len ťažko vyrovnáva s odlišnosťami a prijatím diverzity populácie ako normy. Tento problém sa dotýka rôznych oblastí v spoločnosti. V oblasti edukácie sa primárne dotýka školy, učiteľa, žiaka. Táto problematika nebola doposiaľ systematicky riešená, preto nemožno budovať už na existujúcej koncepcii budovania pozitívnych postojov. Sporadicky sa prvky destigmatizácie objavujú v individuálnej práci učiteľa, resp. sa tento problém operatívne rieši v prostredí, ktoré sa vyznačuje vysokou mierou stigmatizácie. Nakoľko neexistuje koncepcia destigmatizácie, ktorá by bola aktuálne platná, tieto procesy sa riešia len na báze existujúcich etických princípov platných v spoločnosti.

7.4 Súhrn výsledkov kľúčových analýz

Podľa výskumu Kováčovej⁴⁵ viac ako polovica pedagógov odôvodňuje vlný vzťah k heterogenite neurčitým strachom, obavami aj predsudkami voči heterogenite. Súčasťou toho je neznalosť potrieb dieťaťa z hľadiska postihnutia, narušenia, ohrozenia alebo iného znevýhodnenia. 41% pedagógov zo základného súboru odôvodňuje stigmatizačné tendencie voči heterogenite, najčastejšie voči deťom/žiakom s vývinovými a výchovnými poruchami. Pedagógovia pripúšťajú, že osobnostne nie sú pripravení na prácu s dieťaťom/žiakom so znevýhodnením.

Na stigmatizačný potenciál prameniáci zo školských inštitúcií a ich praxe upozorňuje *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku*.⁴⁶ Pri deťoch so zdravotným znevýhodnením aj deťoch zo sociálne znevýhodneného prostredia „deficitné“ ponímanie ich špeciálnych potrieb a hľadanie ich príčin v dieťati samotnom alebo v jeho rodine má okrem možnej stigmatizácie detí vplyv zároveň aj na to, aké podporné nástroje sú pri ich vzdelávaní využívané. Na druhej strane časť učiteľov vníma žiakov so špeciálnymi potrebami ako „problematických“ a nazerá najmä na niektoré z „novších“ typov diagnóz (ako napríklad vývinové poruchy učenia) ako na účelovú snahu žiakov a rodičov uľahčiť si podmienky štúdia.

Podobne Špotáková a kol.⁴⁷ pripomínajú, že opatrenia, ktoré majú zabezpečiť integrované vzdelávanie, môžu byť zároveň stigmatizujúcim činiteľom. Napr. starší žiaci s individuálnym výchovno-vzdelávacím programom sa hanbia za „nálepkovanie“ a odmietajú sa zúčastňovať na intervenciách, ktoré poskytujú odborní zamestnanci, alebo ak pedagogický asistent a špeciálny pedagóg, ktorí sa venujú len dieťaťu s diagnózou, môžu práve tým posilňovať vyčleňovanie dieťaťa z rovesníckej skupiny a prispievať k jeho stigmatizácii.

Vo výskume Štefucovej⁴⁸ sa ukázalo, že najviac pozitívne rozvinutou zložkou postoja k ľuďom so zdravotným postihnutím u študentov špeciálnej pedagogiky a učiteľstva je kognitívna, poznatková zložka. Postoj k ľuďom so zdravotným postihnutím je najmenej sytený

⁴⁵In Adamík Šimegová, M. Problémy a výzvy pedagogických a odborných zamestnancov pri tvorbe inkluzívnej klímy v základných školách na Slovensku. In K. Huberová, V. Hašková (ed.) *Inkluzívna škola ako výzva a poslanie*. Ružomberok: Verbum, 2014, s. 89-97.

⁴⁶Hall, R., Drál, P., Fridrichová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., Vančíková, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*, Bratislava: MESA10, 2019. <https://analiza.todarozum.sk>

⁴⁷Špotáková, M., Kundrátová, B., Štefková, M., Vojtová, Z., Zikmund Perašinová, D. *Od integrácie k inklúzii*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2018.

⁴⁸Štefucová, P. *Vnímanie zdravotného postihnutia vo vzťahu k niektorým osobnostným charakteristikám*. Diplomová práca. Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, 2020.

afektívnu (emocionálnu) zložku. To poukazuje na potrebu zamerať sa v príprave študentov na prácu s ľuďmi so zdravotným postihnutím práve na túto zložku.

Prehľadové štúdie mapujúce problematiku destigmatizácie v školách poukázali, že intervencie, ktorých efektívnosť sa skúmala, boli skôr sporadické, nie viacnásobné. Ich výsledky sa zvyčajne hodnotili zmenami v kognitívnej zložke postoja (ako sa zmenili poznatky) a neboli často priamo zážitkovo prepojené s osobami, ktoré sú vystavované stigmatizácii.^{49,50,9}

Za efektívnu metódu v znižovaní stigmatizácie sa považuje vytvorenie „trvalého sebaregulačného kompasu“,⁵¹ ktorý zo svojej podstaty robí vysoko nepravdepodobné, ak nie nemožné, správať sa alebo mať tendenciu správať sa voči inej osobe diskriminujúco. V podmienkach inkluzívneho vzdelávania by mal byť tento sebaregulačný kompas súčasťou školskej kultúry a jeho princípy by mali byť explicitne formulované a prístupné a zdôrazňované všetkými aktérmi inkluzívneho vzdelávania.

7.5 Vízia a základné strategické smerovanie

Vízia: Orientácia v problematike stigmatizácie a destigmatizácie v školskom prostredí. Vytvorenie priestoru na destigmatizáciu v legislatíve. Zvýšenie povedomia aktérov vzdelávania o jednotlivých podobách stigmatizácie v školách. Vytvorenie podmienok v školách, ktoré vedú k eliminácii a odbúraniu stigmatizácie. Vytvorenie intervenčných programov na riešenie destigmatizácie a utváranie pozitívnych postojov. Implementovanie intervenčných programov zameraných na riešenie destigmatizácie a utváranie pozitívnych postojov.

Znížiť mieru, obmedziť príležitosti na realizáciu a prejavy stigmatizácie v školskom prostredí. Realizáciou postupných krokov a zavádzaním adekvátnych opatrení dospieť k novej kvalite školy na všetkých typoch škôl a na všetkých úrovniach vzdelávania tak, aby bola odlišnosť vnímaná ako prirodzená súčasť normy.

7.6 Opis cieľov v jednotlivých strategických oblastiach

STRATEGICKÝ CIEĽ 1	
Orientovať sa v problematike stigmatizácie a destigmatizácie v školskom prostredí	
Spôsob plnenia	Vytvoriť poznatkovú bázu na riešenie problematiky destigmatizácie. Zvýšiť povedomie aktérov vzdelávania o problematike stigmatizácie a destigmatizácie. Vedeckovýskumné uchopenie problematiky ako základnej bázy riešenia problému destigmatizácie v školách.

⁴⁹Xhaferri, M.I. Effect of stigma in inclusive classrooms at mainstream schools. In *Postmodernism problems*. 2015, (5)2, 85-90.

⁵⁰Griffiths, K. M., Carron-Arthur B, Parsons A, Reid R. Effectiveness of programs for reducing the stigma associated with mental disorders. A meta-analysis of randomized controlled trials. In *World Psychiatry*. 2014 Jun;13(2):161-75. doi: 10.1002/wps.20129. PMID: 24890069; PMCID: PMC4102289.

⁵¹Schachter, H. M., Girardi, A., Ly, M. et al. Effects of school-based interventions on mental health stigmatization: a systematic review. In *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 2018, (2)18. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-2-18>

STRATEGICKÝ CIEĽ 2

Vytvoriť priestor na destigmatizáciu v právnych predpisoch v oblasti školstva

Spôsob plnenia	Podporiť destigmatizáciu školy na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu prostredníctvom právnych predpisov a metodických pokynov. Odbúrať stigmatizáciu zo strany inštitúcie. Zlepšiť podmienky na vytváranie inkluzívneho prostredia pre všetkých žiakov.
----------------	--

STRATEGICKÝ CIEĽ 3

Zvýšiť povedomie aktérov vzdelávania o jednotlivých podobách stigmatizácie v školách

Spôsob plnenia	Rozvíjať sociálnu a emocionálnu inteligenciu a empatiu u aktérov vyučovania. Implementovať procesy spojené s destigmatizáciou do kultúry školy na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu. Sociálna podpora zo strany spoločnosti akceptujúcej odlišnosť.
----------------	--

STRATEGICKÝ CIEĽ 4

Vytvoriť podmienky v školách, ktoré vedú k eliminácii a odbúravaniu stigmatizácie

Spôsob plnenia	Kreovať podporné tímy na školách. Zaviesť preventívne opatrenia na úrovni školy, triedy. Riešiť problém stigmatizácie na úrovni vzdelávacej inštitúcie na úrovni školy. Individualizovať riešenia jednotlivých prípadov stigmatizácie. Vytvárať podmienky pre bezpečné vzdelávacie prostredie – prostredie rešpektujúce, nekonkurenčné a kooperujúce
----------------	--

STRATEGICKÝ CIEĽ 5

Vytvoriť intervenčné programy zamerané na riešenie destigmatizácie a utváranie pozitívnych postojov

Spôsob plnenia	Prehodnotiť možnosť zadania požiadavky smerom k vzdelávacím subjektom o vytvorenie s intervenčných programov zameraných na elimináciu vzniku predsudkov a mylných presvedčení Spolupracovať s verejnosťou a tretím sektorom.
----------------	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 6

Implementovať intervenčné programy zamerané na riešenie destigmatizácie a utváranie pozitívnych postojov

Spôsob plnenia	Vo všetkých typoch škôl cielene, premyslene a v istých logických súvislostiach realizovať jednotlivé intervenčné programy so všetkými aktérmi vo vyučovaní.
----------------	---

STRATEGICKÝ CIEĽ 7

Problematiku destigmatizácie preniesť do akademického prostredia

Spôsob plnenia	Problematiku destigmatizácie preniesť do akademického prostredia.
----------------	---

IMPLEMENTÁCIA STRATÉGIE INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU VO VÝCHOVE VZDELÁVANÍ

Opatrenia, konkrétne ciele a merateľné ukazovatele jednotlivých priorít budú rozpracované spolu s časovým harmonogramom do úrovne konkrétnych aktivít s vyčíslením potrebných finančných nárokov na ich pokrytie v akčných plánoch. Financovanie bude zabezpečené v rámci limitov dotknutých subjektov verejnej správy na príslušný rozpočtový rok, z POO SR, z operačných programov. Finančné nároky na jednotlivé roky budú súčasťou akčných plánov. Proces tvorby akčných plánov bude nadväzovať na schválenú stratégiu v súlade s princípom participácie relevantných aktérov. Prvý akčný plán plnenia stratégie na roky 2022 – 2024 bude pripravený do 31. marca 2022. Ďalšie akčné plány budú vypracované v trojročných intervaloch k termínu do 31. marca príslušného roka, a to v rokoch 2025, 2028 s vyhodnotením výsledkov priebežného monitorovania predchádzajúceho obdobia.

MONITOROVANIE PROCESU REALIZÁCIE STRATÉGIE

Implementácia širokej škály opatrení v praxi znamená aj potrebu flexibilného monitorovania implementácie. Na účel monitorovania pokroku naplňania stanovených cieľov na úrovni jednotlivých opatrení alebo aktivít akčných plánov bude vytvorený základný rámec ich monitorovania. Ide o kontinuálny proces, počas ktorého budú získané informácie vyhodnocované a pravidelne zverejňované. Monitorovanie bude zamerané najmä na vyhodnocovanie napredovania voči výsledkovým ukazovateľom a na tento účel budú využívané najmä dáta kvantitatívneho charakteru. Monitorovacia správa bude pripravovaná vo forme štandardizovanej monitorovacej tabuľky vytvorenej tak, aby poskytla priestor pre informácie o naplňaní aktivít.

Rozsah údajov, ktoré sú v súvislosti s naplňaním jednotlivých cieľov poskytované zahŕňa:

- Uvedenie opatrenia, aktivity a merateľného ukazovateľa/ukazovateľov danej aktivity
- Výhodiskovú hodnotu uvedeného ukazovateľa
- Cieľovú a dosiahnutú hodnotu sledovaného ukazovateľa v jednotlivých rokoch
- Zdroj dát, prostredníctvom ktorých je napredovanie vykazované
- Určenie subjektu zodpovedného za dosiahnutie cieľa
- Opis realizovaných aktivít vedúcich k naplneniu cieľov
- Zoznam ďalších subjektov zapojených do realizácie sledovanej aktivity, spôsob ich zapojenia
- Uvedenie rizík, dôvodov a nápravných opatrení v prípade ak stanovená cieľová hodnota nebola naplnená
- Výšku alokovaných finančných zdrojov
- Odhadovanú výšku finančných zdrojov investovaných počas sledovaného obdobia v delení na EŠIF, štátny rozpočet a rozpočet ďalších subjektov

Prostriedky na inkluzívne opatrenia obsiahnuté v jednotlivých akčných plánoch musia byť poskytované účelovo a hospodárne s nimi treba dôsledne monitorovať.

Okrem monitorovania samotného procesu realizácie je dôležité monitorovať aj krátkodobé a dlhodobé dopady zavedenia inkluzívnych opatrení, aby sa včas zabránilo prípadným negatívnym následkom opatrení zavádzaných bez toho, aby na to malo dotknuté

školské alebo poradenské zariadenie vytvorené potrebné materiálne, personálne, finančné alebo iné zázemie. Do takéhoto monitorovania sa zahrnú aj pedagogickí a odborní zamestnanci, ktorí prichádzajú do bezprostredného kontaktu s deťmi, žiakmi a vedia najlepšie podať objektívne hodnotenie o vplyve zavedených opatrení na nich. V záujme toho, aby sa v snahe nevytvárať negatívny dojem o dotknutej škole alebo školskom zariadení predišlo "prikrášľovaniu" hodnotení, budú hodnotiace správy podávané týmito zamestnancami anonymné.

ZÁVER

Cieľom inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní je, aby všetky deti, žiaci a študenti mali možnosť rozvíjať svoj osobný potenciál v škole, živote a neskôr na trhu práce; aby každé dieťa, žiak, každý študent mohol byť sám sebou, cítiť sa vítaný v školskom prostredí, ale aj v spoločnosti. Spoločnými silami tak prostredníctvom stratégie môžeme budovať inkluzívne školské prostredie na základe princípov univerzálneho navrhovania, kultúru inklúzie a prispievať tak k tolerancii diverzity a rôznorodosti všetkých aktérov.

Strategickou prioritou MŠVVŠ SR je rozvíjať a podporovať inkluzívne školstvo na Slovensku. MŠVVŠ SR bude zvyšovať podporu a financovanie inkluzívnych škôl a plánuje vytvoriť efektívny, participatívny a monitorovaný systém, ktorý bude siahať z makro úrovne až na úroveň mikroregiónov a obcí. Cieľom je rovnako vytvoriť vhodné podmienky pre zdieľanie príkladov dobrej praxe a ich rozšírenie do systémových riešení na základe skúseností škôl a školských zariadení.

Konkrétne prioritné oblasti stanovené v tomto dokumente nepredstavujú vyčerpávajúci zoznam oblastí, v ktorých bude Slovenská republika implementovať inkluzívne opatrenia. Na tento strategický dokument majú nadväzovať ďalšie pracovné materiály, ktoré budú výsledkom participatívneho procesu všetkých zainteresovaných strán.

Transformácia vzdelávacieho systému je na Slovensku nevyhnutná a z hľadiska vývoja školského systému je zrejmé, že doterajšie reformy vo vzdelávaní nepriniesli požadovanú zmenu. Strategický dokument nemá za cieľ byť rigidným dokumentom, ale má predstavovať stanovenie princípov a rámca, v ktorom sa postupná transformácia bude realizovať a rozvíjať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ADAMÍK-ŠIMEGOVÁ, M. Problémy a výzvy pedagogických a odborných zamestnancov pri tvorbe inkluzívnej klímy v základných školách na Slovensku. In Huberová, K., Hašková, V. (ed.) *Inkluzívna škola ako výzva a poslanie*. Ružomberok: Verbum, 2014, s. 89 – 97.
- AMBROSE, S. A., BRIDGES, M. W., DIPIPIETRO, M., LOVETT, M. C. *How learning works: Seven research-based principles for smart teaching*. San Francisco, CA: JosseyBass, 2010.
- BOS, A. E. R., PRYOR, J. B., GLENN D., REEDER, G. D., STUTTERHEIM, S. E. Stigma: In *Advances in Theory and Research, Basic and Applied Social Psychology*, 1, 2013, (35), 1-9. <http://dx.doi.org/10.1080/01973533.2012.746147>
- ČEREŠŇOVÁ, Z., ROLLOVÁ, L., KONČEKOVÁ, D. Hodnotenie prístupnosti architektonického prostredia vysokých škôl na Slovensku. Bratislava: SPEKTRUM STU, 2018
- Dohovor o právach dieťaťa. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č.104/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o právach dieťaťa.*
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.*
- European Union Agency for Fundamental Rights. *Second European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II) Roma — Selected findings. Luxembourg.* European Union Agency for Fundamental Rights, 2016.
- GRIFFITHS K. M., CARRON-ARTHUR, B., PARSONS A., REID, R. Effectiveness of programs for reducing the stigma associated with mental disorders. A meta-analysis of randomized controlled trials. In *World Psychiatry*. 2014, 13(2), 161-75. doi: 10.1002/wps.20129. PMID: 24890069; PMCID: PMC4102289
- HALL, R., DRÁL, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S., MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. Bratislava: Mesa 10, 2019. Dostupné na: [<https://analiza.todarozum.sk>]
- HAPALOVÁ, M. Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: In *To dá rozum - 1.2.1. Nadmerné zastúpenie detí v systéme špeciálneho školstva*. Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: [[Nadmerné zastúpenie detí v systéme špeciálneho školstva \(todarozum.sk\)](https://www.todarozum.sk)]
- NESZMÉRY, Š. Uplatňovanie základných strategických princípov v sociálnej práci. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2020. 1(8), s. 1-11. Dostupné na: [<https://revue.vsdanubius.sk/sites/default/files/Neszm%C3%A9ry%20%20C5%A0.%20-%20Uplat%C5%8Dovanie%20z%C3%A1kladn%C3%BDch%20strategick%C3%BDch.pdf>]
- NOVOSAD, L. *Základy špeciálneho poradenstvá. Štruktúra a formy poradenskej pomoci ľuďom se zdravotným alebo sociálnym znevýhodnením*. Praha: Portál, 2000. ISBN80-7178-197-5.
- NÚCEM. *Informácie o meraniach*. 2019.
- Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. Útvar hodnoty za peniaze* - Inštitút vzdelávacej politiky - Inštitút sociálnej politiky, 2020, s. 9, 51, 57, 64. Dostupné na: [<https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>]
- Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením - Priebežná správa. Útvar hodnoty za peniaze* - Inštitút vzdelávacej politiky - Inštitút sociálnej politiky, 2019. Dostupné na: [<https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>]
- SCHACHTER, H. M., GIRARDI, A., LY, M. et al. Effects of school-based interventions on mental health stigmatization: a systematic review. In *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 2008, 18(2). <https://doi.org/10.1186/1753-2000-2-18>
- SOJKOVÁ, Z., WIRTZ, Z., PETRISKOVÁ, B., MAGÁL, M. *Mapovanie potrieb pedagogických a odborných zamestnancov v systéme výchovného poradenstva a prevencie v školách. Usmerňovať pre prax*. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. 2021. Bratislava: VÚDPAP. Dostupné na [<https://vudpap.sk>]
- SOJKOVÁ, Z., WIRTZ, Z., PETRISKOVÁ, B., MAGÁL, M. *Súčasný stav ľudských zdrojov v systéme VP a P. Usmerňovať pre prax*. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2021. Bratislava: VÚDPAP. Dostupné na [<https://vudpap.sk>]
- Svetová deklarácia vzdelání pro všechny*. Thajsko. 1990. Světová konference o výchově a vzdělávání v Thajsku.
- ŠPOTÁKOVÁ, M., KUNDRÁTOVÁ, B., ŠTEFKOVÁ, M., VOJTOVÁ, Z., ZIKMUND PERAŠINOVÁ, D. *Od integrácie k inklúzii*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2018.
- ŠTEFUCOVÁ, P. *Vnímanie zdravotného postihnutia vo vzťahu k niektorým osobnostným charakteristikám. Diplomová práca*. Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, 2020.
- TALIS, 2018. Results. *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners: Volume I*, 2019. OECD. Dostupné na: [<https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>]
- UNESCO, et.al. *Incheon Declaration and SDG4 – Education 2030 Frame work for Action*. Incheon. 2015. UNESCO et al.

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030, MIRRI, Bratislava december 2020 [<https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/01/Slovensko-2030.pdf>]

Všeobecný komentár č. 4 o práve na inkluzívne vzdelávanie. 2016. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím OSN.

Východiská implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj. Uznesenie vlády SR č. 95/2016. Schválené 02.03.2016.

World Conference on Special Needs Education: Access and Quality; final report. Salamanca. 1994. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Ministry of Education and Science Spain.

XHAFERRI, M. I. 2015. *Effect of stigma in inclusive classrooms at mainstream schools*. 2015. *Postmodernism problems*, 2(5), 85-90.

Základná podmienka „Strategický politický rámec pre systém vzdelávania a odbornej prípravy na všetkých stupňoch“ definovaná v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl a migráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku.

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.